

SANTA MARIJA TAL-KONVOJ 1942

(Xoghol artistiku ta' Pawlu Camilleri Cauchi)

L
G
H
I
D

T
A
L
-
A
S
S
U
N
T
A

NUMRU 27
(1992)

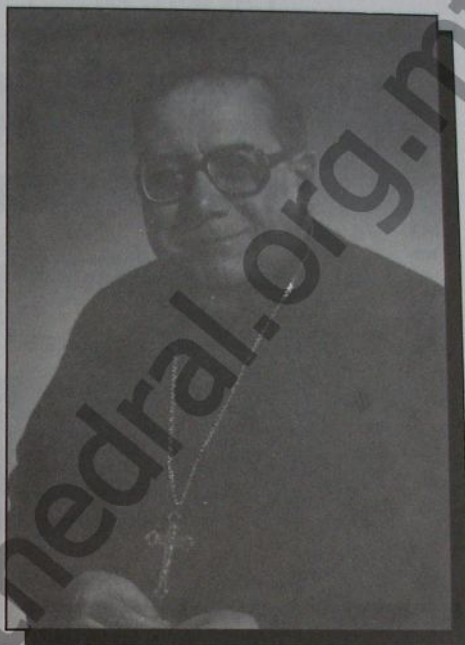
*Il-Maesta Taghha ir-Regina tal-Ingilterra Elizabetta II
fil-Katidral t'Ghawdex*

Ir-Regina u l-Altezza Tieghu d-Duka ta' Edinburgh dehlin il-Katidral fil-preżenza ta' l-Eċċ.za Tieghu l-President ta' Malta, it-Tabib C. Tabone, l-Eċċ.za Tieghu Mons. N. Cauchi, Isqof t'Ghawdex, l-Onor. Ministru ghal Ghawdex, Mons. Arċidjaknu G.B. Gauci, Mons. Arċipriet C. Scicluna u Fr. Joe Bezzina.

MESSAĠĠ

TAL-ISQOF

Nikol G. Cauchi

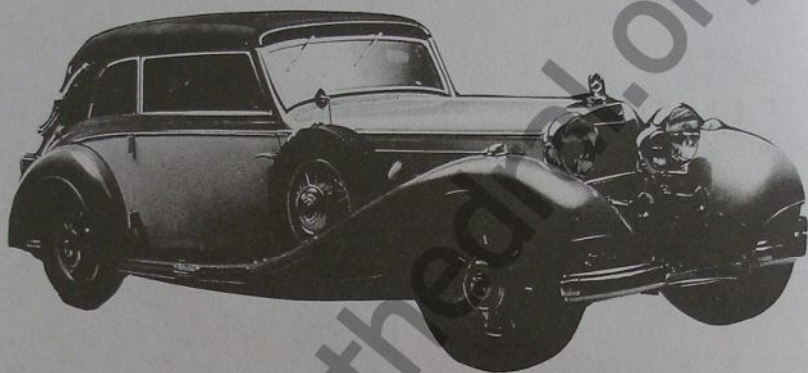
Santa Marija tal-1992 ghandha nota li mhix bhal ta' snin l-oħra. Is-sena qeghdin infakkru il-75 anniversarju tad-dehriet tal-Madonna ta' Fatima. Għad li Luċija, Francesco u Ġiaċinta kienu foqra u bla skola, Sidna Marija fid-dehriet tagħha semmietilhom żewġ xewqat li għandhom importanza internazzjonali: jiġifieri il-konversjoni tar-Russja u l-konsagrazzjoni tad-dinja lil Qalb Immakulata tagħha. Dan ifisser li ridithom jinteressaw ruhhom minn dak li kien qed jiġri f'pajjiżi oħra.

Għad li r-Russja u l-Ewropa kollha, ma għandhomx dawk li kienu fl-1917, iżda żgur li jehtieġu hafna talb għaliex għandhom problemi enormi. Fuq kollox fil-pajjiżi fejn il-ġlied u d-diżordni, huma mixtieqa l-paċi u żminijiet aħjar. Waqt li nifirhu fil-festa tal-Assunta, nitolbuha li timla bil-ferh ukoll lil dawk li qeghdin ibatu u li jinsabu f'bahar ta' hemm.

Dan ikun att ta' karita' li joghġob lil Ommna tas-Sema, u li ahna noffrulha bhala ommagġ xieraq għal festa tagħha!

+ Nikol G. Cauchi
Isqof t'Għawdex.

TASIKA AUTO LTD

GOZO AGENT FOR:

MERCEDES

RENAULT

OPEL

SAAB

SUBARU

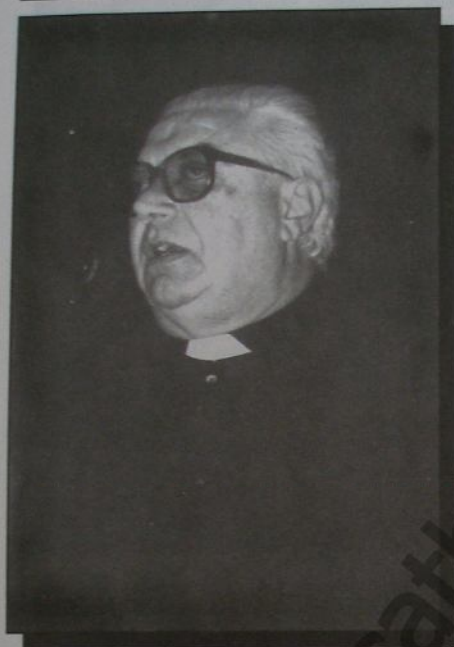

LADA

ELMO INSURANCE

Fortunato Mizzi Street, Victoria - Gozo. Tel: 553288

MESSAĠĠ TA' L-ARĊIPRIET

Mons. Carmelo Scicluna

inwettqah billi ma nonqsux li niehdu sehem fil-funzjonijiet liturġiċi kollha li jsiru fil-Katidral bhala thejjija ghal din il-festa hekk kbira.

★ GHAJNUNA TAL-POPLU T'ALLA:

Il-poplu nisrani dejjem sab fil-Madonna:

IT-TARKA tieghu kontra l-vleġġ tal-ħażen;

IL-KORAZZA tieghu li l-ebda hajra għall-hajja dinjija ma setgħet qatt tinfed;

IL-BENNIENA fejn qalbu dejjem sabet il-veru serhan tagħha;

L-ARKA TAR-RABTA L-ĠDIDA li fuqha jivvjaġġa biex qatt ma jġarrab nawfragju spiritwali.

Fil-jiem tal-festa x-xitan ma jiehux vaganza. Forsi aktar jinqeda bihom biex ihajjarna nitbegħdu minn Alla. Ma nonqsux għalhekk, li f'dawn il-ġranet infittxu aktar mis-soltu l-kenn tal-Madonna.

Santa Marija ta' din is-sena 1992 tfakkarna li l-Assunta helsitna mil-ġuh materjali. Il-Ġrajja tal-Konvoj ta' Santa Marija ta' 50 sena ilu għandha tikkonvinci li ahna għandna dejjem nuru mħabbina lejn l-Assunta mhux b'dozi żgħar, imma b'dozi qawwija. U din l-attitudni tagħna għandna nuruha kuljum, imma wisq aktar fil-jiem tal-Festa.

Din is-sena l-gzejjir Maltin qegħdin ifakkru b'mod xieraq eghluq il-HAMSIN SENA minn meta dahal fil-port il-Kbir il-'KONVOJ', il-vapuri, jigiġifieri mogħdijin bl-ikel għallna l-Maltin u l-Għawdxin li konna wasalna biex immutu bil-ġuh. Kien il-15 t'Awissu, 1942. F'din iċ-ċirkustanza l-vergħni Mħierka Marija tatna xieħda li bir-raġun il-litanja tal-Konċilju Vatikan II issejħilha:

★ AVUKATA TAL-GRAZZJA:

Il-jiem tal-festa għandhom jiġu biex iżidu fina d-doża tal-konvinzjoni li l-Assunta tinsab fis-sema biex tiehu l-ħsieb l-ahwa ta' Binħa Ġesu', sakenim dawn jaslu fis-sema, pajjizhom. Il-Jum tal-15 t'Awissu għalhekk nqaddsub b'quddiesa, bi qrara u tqarbina aħjar mis-soltu.

★ MINISTRU TA' TIEBA:

Id-dmir tagħna, mela, hu li hekk kif in-naħal qtajjja qtajjja jiġġerra għal fuq fomm il-ward, sabiex minnu jerdgħu u jsoffu l-ghasel bnin tiegħu, hekk ukoll għandna naghmlu ahna fil-jiem tal-festa. Niġġerru għand l-Assunta biex nerdgħu u nsoffu l-benna tat-tieba tagħha. Dan

MONS. CARMELO SCICLUNA
Arċipriet

IL-‘CONVOY’ TA’ SANTA MARIJA

f’eghluq il-50 sena
mill-wasla tieghu f’Malta

Anton Farrugia

*Kienu s-sebgha ta’ fil-ghodu
Lejlet Jum Santa Marija,
Xhin mad-dawra tal-port kollu,
‘Nstemghet ghajta ferrehija...*

*Fuq Sant’Anglu, fuq Sant’Jiermu,
Fuq is-swar ta’ l-Isla mgarrfa,
Fuq Barrakki, hdejn in-‘Knights’ Hall’,
Folol kbar fuq ċnut imtarrfa...*

*Malta kollha f’jum l-Assunta,
Lill- Madonna qima tat,
Ghaliex f’lejlet l-Ghid minn taghha,
Malta mejta.... irxuxtat!*

Bil-kant ta’ dawn il-hames strofi fuq muzika originali u mill-aktar sentimentali tal-mejjet surmast Alfred Arnold tispicċa l- ‘Ballata tal-‘Convoy’ ta’ Santa Marija li jien ktibt 20 sena ilu biex tfakkar din il-ġrajja importanti fl-istorja ta’ pajjiżna, ġrajja tista’ tgħid mirakoluża li ġrat f’Awissu, 50 sena ilu.

Hamsin sena ilu, Malta kienet imdahlha fi gwerri qalila. Is-sena 1942 kienet it-tielet sena li fiha Malta sofriet minn hbit mill-ajru l-iktar qerriedi. Fi tliet snin ta’ attackki mill-ajruplani tal-ghadu Malta tbiċċret mill-eghdewwa;

*Ghaxart elef djar imwaqqgħa,
Eluf ohra imhezzin;
Tmenin Knisja u tliet bereg
Sfaw bil-bombi meqrudin!*

*Mat-tlett elef žid tliet mija
Magghom žid diša’ w tletin,
Daqstant drabi s-sireni
Habbu l-wasla tal-kefrin.*

*Sfaw mejtin bl-attackki harxa:
Elf mitejn u hamsin ruh;
Fuq l-elfejn midruba sewwa;
Kulhadd bata bl-ghaks, il-ġuħ.*

Jekk naqraw l-Istorja moderna ta’ ġrajjet l-Ingilterra, ahna nsibu li l-istoriċi kollha jsemmu l-‘blitz’ qawwi u devastanti li qered parti kbira minn Londra fl-ahhar gwerri dinjija. Fix-xhur ta’ Marzu-April 1942 inxtehtu fuq Malta darbtejn aktar bombi milli nixtehtu fuq Londra f’sena shiha ta’ ‘Blitz’ qawwi. Biżżejjed ngħidu, biex niftakru: li f’sitt shur, xahar wara xahar, kien biss f’jum

GOODYEAR

**WEDGE
and
V-BELTS**

Premium Quality Belts That Offer More Than Any Other
Standard Belts Of Their Kind

**YOUR
POWER
CONNECTION**

MACHINERY V-BELTS

in all sections & size lengths up to 590"

Sections Available:

- ★ 10Z/M ★ SPZ ★ 13A/SPA ★ 17B/SPB ★ 22C/SPC ★ SPC ★ 25M
- ★ 32D&E ★ Variable Speed Belts ★ Conveyor Belts ★ Timing Belts
- ★ Double Side Timing Belts ★ Office Machinery Belts
- ★ Double V-Belts ★ Multi VVV-Belts

and all sorts of

WATER High Pressure and CHEMICAL HOSES

ALL BELTS Are Matched For Life. Oil Resisting & Static Conducting

A Good Job Requires The Best

Sole Distributors:-

SCICLUNA ENTERPRISES LTD.

165, CONGRESS ROAD - MOSTA

Tel: 432992 / 432997

Fax: 432899

Tlx: MW 1582

ABSOLUTELY NO CONNECTION WITH ANY OTHER FIRM

LINO

TA

RIU

wiehed li ma kellniex 'air-raid'. Intennu wkoll biex niftakru, li fi hbit wiehed, li dam sejjer gurnata shiha, kollha kemm hi l-Belt ta' l-Isla saret herba - irvinata.

Ma l-irvina liema bhalha tal-bliet u l-irhula ta' Malta, il-Gzejjer taghna kienu ghaddejjin minn martirju iehor: l-ghaks u l-ghuh! In-nuqqasijiet kienu kbar wisq. Id-dqiq, il-hobz u l-pitfolju saru jiswew mitqilhom deheb. Kollox beda jitqassam bir-razzjon. Fis-sena 1942 ma kienux ghad baqa' halib tal-bott u l-ftit trab tal-halib li kien fadal kien jitqassam biss lill-morda. Ir-razzjon tal-kafe' kien tliet kwarti ta' uqija fil-gimgha ghal kull persuna. Xaham: tliet uqijiet u nofs fil-gimgha. Gobon: Uqija u tliet kwarti ta' uqija fil-gimgha. Il-Gvern kellu jibda l-'Victory kitchen'. L-ghaks u l-ghuh, bhal zerriegha hazina, nibbtu u xettlu gway iehor kbir: il-'black market': nofs artal laham kien jiswa lira; bajda kienet tiswa tliet xelini; wiżna dqiq: tliet liri; nofs artal zokkor lira; fula wahda: sold; harrubu: tliet soldi...Ma ninsewx li paga ta' haddiem dak iż-żmien kienet 5 xelini (25 ċenteżmu) kuljum.

F'Julju tas-sena 1942, Malta kienet waslet biex taghti l-ahhar nifs. L-awtoritajiet kienu qatghuha li jekk sa nofs Awissu ma tasalx ghajnuna ta' ikel u munizzjon minn barra, Malta kellha ttella' bandiera bajda - iccedi ghall-ghedewwa. Bosta drabi, bastimenti ppruwaw iwasslu ikel u munizzjon, l-iktar 'fuel' ghall-ajruplani tal-glied, imma ma rnexxilhomx...sfaw imgharrqa qabel waslu fil-portijiet taghna. Il-Germaniżi u t-Taljani kienu fi kmand assolut tal-bahar Mediterran. It-Taljani kienu jsejhu lill-Bahar Mediterran 'Mare Nostrum'. L-imblokk ta' Malta kien totali!

Imma l-Madonna, li lejha l-Maltin u l-Ghawdxin, minn dejjem kellhom qima speċjali, firxet il-mant kahlani taghha fuq il-Gzejjer ckejkkin taghna. L-Assunta ma hamlitx tara l-Maltin f'idejn il-ghadu.

Il-Gvern Ingliż ma xtaqx li jitlef il-Gzira ta' Malta, ghaldaqstant haseb li jibghat Malta 'Convoy' kbir li kien jikkonsisti f'erbatax-il bastiment ta' taghbija u ghatt kbir ta' bastimenti tal-gwerra fosthom tliet 'aircraft carriers' biex iħarsu l-bastimenti tat-taghbija. Biżżejjed ngħidu, li fost il-vapuri ta' l-iskorta kien hemm l-'battleships' H.M.S. Nelson u H.M.S. Rodney ta' 34,000 tunnellata l-wahda, l-aqwa li kellha n-Navy Ingliża. Fost it-taghbija kien hemm it-'tanker' 'Ohio' mgħobbi b'170,000 barmil żejt.

L'Ohio" diehel fil-Port imwiezen minn żewġ frejgati

Bil-kemm lahaq salpa l-'Convoy' mill-Iskozja fit-2 ta' Awissu 1942, li l-ispjuni Germaniżi ma għarrfx b'dan lill-ghadu. It-Taljani u t-Tedeski ppreparaw forza kbira biex xhin il-'convoy' jasal fil-Mediterran jattakkawh u jeqirduh. Sahansitra t-Taljani riedu jżanznu arma għida qerrieda fuq dan il-'convoy' dik li huma jsejhu l-'motobomba' jew 'circling torpedo' li tinxtehet mill-ajruplani u tidda ddur f'wieċ il-bahar sa ma toqot il-bersal.

Kif kien mistenni il-kalvarju beda għal-'convoy' kif dan tfaċċa fil-Mediterran. Kien il-jum tal-11 t'Awissu. L-ewwel ma giet milquta kienet l-'aircraft carrier Eagle'. Gherqet f'inqas minn disa'

RAINDROPS

Tel: 554114 - 551254

Pet & Garden Centre

*The Ideal Place to find
all pet and garden requisites including:*

- A large selection of pesticides, herbicides and fertilizers;
- A range of sprayers from 1 to 16 litres including motorised ones;
- Artificial or fresh flower arrangements for any occasion;
- Seeds, bulbs and fruit trees;
- Indoor and exotic outdoor plants;
- Pots and decorative pot covers;
- Pets including pure breed rabbits;
- Pet foods.

- FREE EXPERT ADVICE ON PLANT DISEASES -

minuti. Magħha gherqu mat-300 bahri. It-tieni telfa kienet giet meta giet mgħarrqa l-'aircraft carrier' l-oħra 'H.M.S. Indomitable', wahda mill-akbar bastimenti tan-Navy Ingliża. Il-jum 12 ta' Awissu, il-'convoy' kien hdejn is-sikka msejha 'Skerki'. F'dan il-post l-ghadu għamel attackki mill-aktar horox. Sfat imgharrqa l-'Cruiser Nigeria'. Il-'flagship' tal-'convoy' giet milquta u kellha terġa' lura lejn l-Ingilterra. Gherqu żewġ vapuri tat-tagħbija u ntlaw u bdew jaqdbu żewġ vapuri fosthom l-'Ohio'.

*Il-bahrin tat-tank 'OHIO'
Għieda għamlu mal-ħuġġieġa;
Kienu jafu li ż-żejt tagħhom,
kemm għal Malta kien ta' hteġa.*

*Żgur li l-Omm tagħna ias-Sema
Hasbet f'Malta dak il-hin,
Kienet Hi li l-eroizmu,
Marret inissel fil-bahrin.*

Il-'Convoy' kompli f' trieqtu sa ma gie hdejn Kelebija. Hawnhekk qatgħa 'E Boats' tat-Taljani kienu lesti għat-taqtigħa. Kienet is-sieġha ta' bil-lejl, tlittax tax-xahar. Tabilhaqq dawn l-'E Boats' għamlu stragi. Barra li għarrqu l-'cruiser' kbira 'H.M.S. Manchester', għarrqu wkoll erbgħa mill-iġfna tat-tagħbija!. Seba' bastimenti tat-tagħbija biss kien għad baqa' jbahru fost tant tigris lejn l-art Maltija. Sewwasew nofs il-'convoy'! Sa dan it-tant il-flotta kbira tat-Taljani li kienet miġbura għo Messina u għewwa l-port ta' Napli salpat biex tmur tilitagħha mal-'convoy' halli tthid id-daqqa tal-mewt.

Kif għidna qabel, il-Madonna ma hamlitx li l-'convoy' tagħna jixxejjen għal kollox.

*Il-Kbir Alla ppermetta,
Li jitwettqu żewġ ġrajjet,
illi bezzghu lit-Taljani;
Dawru pruwa għall-qaliet.*

Dawn iż-żewġ ġrajjet huma deskritti tajjeb bl-istronfi li nsibu fit-tielet taqsimi tal-'Ballata tal-Convoy ta' Santa Marija' li f'din is-sena cinkwantenarja jiena nhegġeġ biex terġa' tinqara.

Meta l-'convoy' kien bogħod minn Malta madwar mitejn mil, il-'Junkers' Germaniżi laqtu bastiment ieħor, il-'Waimarana' li kien mgħobbi petrol ta' l-ajruplani. Meta sploda kien mitejn jarda biss bogħod mill-'Ohio'. Dan l-'Ohio' tabilhaqq ma gie mgħarrqa b'miraklu. Il-Germaniżi halfu li riedu jeqirduh! F'attakk wieħed li dam sejjer nofs siegħa l-'Istukas' Germaniżi tefgħu xita ta' bombi biex jgħarrquh.

*Li l-'Ohio' ma gie mgħarrqa,
Kien miraklu, haġa ċerta,
Bosta balal waqgħu fuq,
S'ajruplan habat mal-gverta!*

*Tant gie mkisser dan it-tanker
Li darbejn gie abbandunat!
Il-kaptan kien qata' qalbu;
Li jsalvah tamtu spiccat!*

*Imma meta xi hin jgħaddi,
U l-'Ohio' ma jinżilx,
L-ekwipaġġ mill-ġdid għal fuq;
Li jirilqu ma jahmilx.*

Id-'destroyers' ta' l-iskorta ippruvaw hafna drabi jifgħu hbula lill-'Ohio' biex jirmunkawh għax l-engine room kienet sfrakassata u t-turbini mkissrin. Imma t-tank mhux lakemm tiġbdu, piż t'eluf ta' tunnelli. Il-hbula u l-ktajjen kienu l-hin kollu jinqatgħu u ta' l-irmonk sfaw iddisprati.

*Kif il-bxara waslet Malta,
li l-irmonk x'kien ma rnexxiex,
il-Maltin quddiem l-Assunta:
'O Madonna titlaqniex'*

*'Jumejn oħra l-Festa tiegħek,
Aghmilna jum ta' ferħ,
La thallix l-'Ohio' jegħereq
Fuq gżirtna sawwab serħ'*

*U l-Madonna minn gos-Sema,
Semgħet l-ghajta tal-Maltin;
Ma riditx li fil-Jum tagħha,
Huma jkunu mbikkijin.*

Kien il-jum tlietax t'Awissu, l-ahhar jum tat-Tridu qabel il-Festa ta' l-Assunta, il-festa prediletta ta' kollha kemm huma l-Maltin u l-Ghawdxin.

Mill-hames bastimenti tal-'convoy', erbgha kienu qorbu sewwa lejn ix-xtut ta' Malta. L-'Ohio' marbut ma' zewg 'destroyers', wahda kull naha, kien miexi bil-mod il-mod b'passi ta' nemla. Meta l-bastimenti qorbu lejn Malta, l-attakki fuqhom mill-ghadu naqqsu sew. Il-'fighters' tar-'Royal Air Force' speċjalment il-famużi 'Spitfires', li anke t-tfal kienu jagharfuhom u jqisuhom bhala l-'angli kustodji' ta' Malta,

kienu taru mill-'aerodromes' ta' Hal Far u ta' Qali, u sara wkoll l-'angli kustodji tal-'convoy'. Il-bdoti Germanizi u Taljani kienu jibzghu minnhom daqs il-bard!

L'Ohio" bid-'deck' strakassata

L-ewwel ma dahlu fil-Port il-Kbir kienu l-erbgha bastimenti. Kull vapur li kien jitfaċċa fix-xefaq kien jislet minn fomm l-eluf ta' Maltin li kienu mperrejn fuq is-swar tal-belt u ż-zewg barrakki, aghjat kbir ta' ferh u ċapċip liema bhalu. L-erba' bastimenti: 'Port Chalmers', 'Melbourne Star', 'Rochester Castle' u 'Brisbane Star', kienu issa dahlu Malta u bdew jinhattu minnufih.

*"Rochester Castle"
diehel fil-Port il-Kbir*

*"Port Chalmers"
diehel fil-Port il-Kbir*

Kien ghad jonqos biss l-'Ohio', bit-taghbija tieghu wisq prezzjuż. Jekk l-'Ohio' ma jasalx il-Port, u ż-żejt tieghu ma jinhattx, 'Operation Pedestal' tkun falliet. Kien jinhtieg fuq li jinhtieg li dan iż-żejt jasal Malta.

*Imma ghalkemm in-nies iċċapċap,
U t-taghbija bdiet tinhatt,
Donnu jidher illi l-poplu
Mhux ghal kollox sodisfatt.*

*Ghax fix-xefaq, fuq il-bahar,
Ghoxrin mil 'il boghod mix-xatt
Hemm l-'Ohio'. Kulhadd jibża'
illi jeghreq bla jinhatt!*

*Tant kien niżel gewwa l-bahar
Illi l-gverta ewlenija
livell kienet ma' wiċċ l-ilma,
Bil-mewgiet ta' spiss mghottija.*

U hawn l-ghadu ried jaghmel l-ahhar sforz. Il-Germaniżi u t-Taljani kienu jafu li jekk l-'Ohio' jbattal żejtu fl-art ta' Malta ghalihom jibda tigrib kbir ghax mill-Gżira tibda l-offensiva kontra taghhom. Dan l-ahhar sforz kien jikkonsisti filli numru mhux hażin ta' 'E Boats' fil-hemda tal-lejl resqu lejn it-'tanker' biex jittorpedinawh. Imma r-'radar' tal-Maltin induna bil-ghadu meta kien ghadu xi ftit il-boghod mit-'tanker' u fil-hin il-Maltin lestew ruhhom ghad-difiża ta' l-'Ohio'.

Il-kanuni kbar tal-kosta fethu n-nar ghalenija, nar hekk qawwi li tabilhaqq werwru lit-Taljani li dawru rotta lura lejn Sqallija. Meta t-'tanker' kien qrib żonqor, hargu t-'tugs', xwieni felhana, sabiex jghinu fl-irmonk u hekk jasal fil-Port il-Kbir.

*Kienu s-sebgha ta' fil-ghodu,
Lejlet Jum Santa Marija,
X'hin mad-dawra tal-Port kollu,
'nstemghei ghajta ferrehija...*

*Ghax 'l barra mill-'breakwater',
f'bahar ikhal daqs in-nir,
Deher l-'Ohio' w il-frejgati
Jigbdu dritt ghall-Port il-Kbir.*

*Qat il-Port il-Kbir ta' Malta
Ma ra briju, wcuħ ferhana,
Daqs il-jum li fih l-'Ohio'
Żejtu wassal fi xtut taghna!*

*Malta kollha f' JUM l-Assunta
Lill-Madonna qima tat,
Ghaliex f'lejlet l-Ghid minn taghha,
Malta mejta.....irxxtat.*

*Santa Marija tal-Konvoj,
xoghol artistiku ta' Pawlu Camilleri Cauchi*

*Kull gallun żejt li waslilna
F'tebut l-ghadu kien musmar;
Ghaliex issa ċ-ċkejgna Malta,
Flok ma tixrob tisqi mrar!*

*Imma l-poplu kollu Malti,
Kien persważ min waqaf maghna,
Min qalghalna l-kbira grazzja
Li ż-żejt wasal fil-art taghna.*

*Dlonk l-poplu mar fil-Knejjes
Jirringrazzja lil Omm taghna,
Ghax ta' Malta wriet li Hija
Protettriċi wisq setghana.*

Carmelo Gauci Ltd.

Importers of all kind of timber,
plywood, blockboard, chipboard, hardboard,
laminated plastics, hardware, woodworking &
aluminium machines

"CARGA"

New Street, off Qormi Road,
St. Venera - Malta.

Tel: 445717 / 443861

Telex: 712ICUAG MW

Cables: ICUAG - MALTA

IL-QABAR TA' L-ASSUNTA GHAJN TA' TAGHLIM

Mons. Lawrenz Sciberras M.A.S.S.L.Z.S.Th.L., Capp. S.S.

Il-kristjaneżmu mhux xi twemmin filosofiku jew inkella xi ideoloġija ta' diskussjonijiet aridi madwar mejda. Għal kuntlarju, din hija storja konkreta, il-hajja ta' kuljum. Din l-istorja tippreżenta lis-soċjeta għadd ta' ġrajjet, li sehhe wassew. Anzi llum wiehed jista jipprova hom kemm minn ghejun letterarji kif ukoll arkeoloġiċi. Dawn ix-xhieda minsuġin flimkien joffru l-ġisem u r-ruh tal-veritajiet insara. Hekk stqarr aktar minn darba l-patri Lagrange O.P.

Il-qabar ta' l-Assunta fil-Ġetsemani huwa eżempju tipiku dwar dan. Illum hemm kemm provi sguri arkeoloġiċi, kif ukoll mill-letteratura kristjana. (F.Manns, *Le récit de la Dormition de Marie*, Vatican Grec 1982, Jerusalem 1989). Pero il-meritu shih tar-riżultati arkeoloġiċi jmorru lill-mejjet il-Patri Bellarino Bagatti, arkeologu ta' fama mondjali. Tkun haġa xierqa għalhekk li nharsu lejn xi dokumenti letterarji dejjem f'relazzjoni ma dan is-Santwarju marjan.

(1) Informazzjoni bikrija.

L-ewwel ghejun letterarji dwar il-qabar ta' l-Assunta qiegħdin fil-kotba Apokrifi tat-Testment il-Gdid. Xi whud minnhom jissimhom 'Dormitio', jiġifieri 'Raġda' u 'Transitus Mariae', jew 'il-mixja ta' Marija'. Dawn huma dokumenti qodma tal-Lhud-Insara probabilmnt tat-tieni sekl. U il-ghan ta' dawn id-dokumenti kien biex issir liturġija funerarja hdejn l-istess qabar tal-Madonna. Il-kontenut ta' dan il-ktieb kif inhu llum huwa attribwit lil ċertu Lewēju, dixxiplu u haddiem ta' San Gwann l-Evangelista.

Statwa tal-Madonna li tinsab fil-faċċata tal-Knisja Katidrali

Dan id-dokument hekk siewi dwar il-qabar għażiż tal-Madonna, issawwar qalb il-komunita ta' Lhud-Insara, u li dan it-tagħrif baqa' esklussivament għandhom. Dan għalhekk iwassalna sal-V sekl. Wara dan iż-żmien, is-santwarji kollha ta' l-Art Imqaddsa infethu wkoll għal dawk l-insara li ma kenux Lhud. Il-konklużjoni għalhekk hija ċara hafna: ir-relazzjonijiet xejn sbieħ bejn il-Lhud-Insara u l-Pagani damu għal kważi hames seklui shah.

Meta imbagħad saret ir-rikonċiljazzjoni bdew isiru diversi kopji mill-original u dawn dejjem iġibu l-isem ta' 'Transitus Mariae'. Sewwa għalhekk li neżaminaw il-kontenut ta' dan id-dokument imprezzabbli.

(2) L-Assunzjoni ta' Marija fis-sema.

It-tluġ fis-sema ta' Marija huwa l-oġġett speċifiku ta' dan id-dokument. Il-mod ta' kif Marija temmet hajjitha, jixbah hafna lil dik ta' Ġesu. Għaliex hekk kif Ġesu' huwa l-kompliment ta' l-ewwel Adam, hekk ukoll Marija Assunta hija l-kompliment ta' l-ewwel Eva.

Il-mogħdija ta' Marija minn din id-dinja għal oħra tippreżenta tliet elementi tant profondi u qawwija:

- il-mewt ġrat tassew, u dan serva ta' firda bejn ir-ruh u l-ġisem tagħha.
- il-glorifikazzjoni immedjata ta' ruh Marija.
- id-difna ta' ġisimha fil-Ġetsemani, kif ukoll it-tluġ fis-sema bir-ruh u l-ġisem, fejn qiegħda 'n-naha tal-Mulej'.

Dan ir-rakkont tat-Transitu jqiegħed għadawl 'l-għid-Mogħdija' ta' Marija. Dan ifisser li l-Assunta hija x-xbieha perfetta tal-Knisja eskatoloġika. Jiġifieri hekk kif Marija qed tgawdi 'l Alla bir-ruh u l-ġisem, hekk gurnata għad tkun il-knisja ta' Kristu.

(3) Il-figura ta' Marija

Id-dokument apokrifu jippreżenta dehera shiha ta' Marija. Difatti l-immagini ta' Marija taqbel hafna ma dik tal-Vangelu. Il-Vergni Marija hija mara tassew, li tinteressa hafna ruhha fina; Marija ma kienitx mehlusa mill-hemm tal-hajja, pero fl-istess hin l-ghan tagħha huwa s-sema. Għalkemm Marija kienet iva mimlija bil-grazzja, pero n-natura umana baqgħet għandha u magħha.

Certament Marija hija l-qaddejja perfetta, l-mara magħzula biex tkun l-Omm ta' Ġesu. Izda din il-maternita divina-messjanika, għalkemm għamlitha setghana, fl-istess hin ma firditix minnha l-bnedmin. Baqgħet mara bħalna. Marija kienet tgħix il-hajja ta' kuljum, bil-htigijiet, bix-xewqat, l-provi u l-ferh tal-hajja. U għalhekk Marija kienet titlob, tahdem, tibki u tifrah, temmen, tittama

u thobb bħal kulhadd. Marija mmela fil-htigijiet ta' kuljum kienet tiddependi wkoll mill-ġirien tagħha.

Mid-dokument 'Transitus Mariae' wiehed ikompli jikkonkludi kemm Marija kienet dik il-vera mara, l-gharusa u l-omm xempju, l-ewwel vergni li voluntarjament u għal dejjem għazlet dan l-istat. Marija hija dik il-mara perfetta fl-ubbidjenza tagħha, mimlija bil-virtu u fl-oghla qdusija.

Din id-deskrizzjoni bibblika-tradizzjonali ta' Marija taqbel perfettament mall-kapitlu tmienja tal-Lumen Gentium tal-Konċilju Vatikan II kif ukoll mal-eżortazzjoni apostolika 'Marialis Cultus' tal-Papa Pawlu VI.

(4) Il-preżenza ta' Marija fil-knisja.

Suġġett iehor importanti fid-dokument 'Transitus Mariae' huwa dak tal-preżenza ta' Marija. Il-komunita tal-Lhud-Insara ta' Gerusalemme kienet sgura u ċerta illi l-Assunzjoni tal-Vergni Marija bħal dik ta' Ġesu (Mt 28,20), ma kienitx wahda ta' firda totali minn din id-dinja, imma ta' għibien għal ftit żmien: U għalhekk il-knisja qiegħda tgħix kontinwament u gġarrab l-atmosfera spiritwali taċ-Ċenaklu (Atti 1, 14).

Il-qabar tal-Madonna mifnuf. Jidhru żewġ toqbiet mdaqqs biex il-pellegrini setghu jmissu l-blata originali.

Il-qabar glorjuż ta' l-Assunta huwa dejjem il-post ta' PREŻENZA u ta' LAQGHA; komunjoni li tixbah lil dik ta' familja. Il-knisja ghalhekk ghandha tkompli tgħix u ggarrab l-istess preżenza taċ-Ċenaklu, fejn kien hemm il-preżenza ta' Marija.

Interessanti hafna kif id-dokument 'Dormitio' jagħti bosta titli sbieħ lill-Marija: Hekk dan l-awtur jirreferi għall-Madonna bhala 'Oht u Ommi li saret omm tat-tnax il-Fergha'. L-appostli lkoll isellmulha bhala 'Marija ohtna, omm tal-hajjin kollha' (kap 28). Il-kap ta' l-Appostli u tal-knisja, San Pietru jsejhlha 'l-omm tagħna' (k 31). U hija stess thossha 'fost l-appostli' bhala dielja ghammiela jigħfieri bhala 'gharusa-omm ghanja bl-ulied' (k 29). Ta' min jghid li l-kelmiet 'oht u omm' gew minn Ġesu nnifsu. Ġesu jsejjah hekk lil dawk 'li jagħmlu r-rieda tal-Missier' (Mt 12,50) jidher ghalhekk ċar li l-istess hsieb tad-dokument jaqbel mat-tagħlim ta' Ġesu.

Marija hija mbagħad 'sinjura u reġina'. Dawn it-titli huma għejjin minhabba l-maternita divina-messjanika: Omm Ġesu li huwa Sinjur u Sultan, naturalment hija wkoll **SINJURA u REĠINA**. Dan il-hsieb huwa mibni fuq dak li hemm f'Siracide 3,7; Lq 2,51; 10,21; 15,29. Il-Vangelu f'bosta okkazzjonijiet

jittellem u jippreżenta lil Kristu bhala s-sultan speċjali. U kien ghalhekk li d-dokument 'Transitus' jgħolli tant il-fuq il-għieh ta' Marija Sultana.

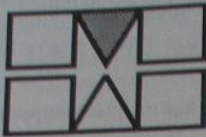
Fl-ahhar Marija hija msejja **'tempju t'Alla u bieb tas-sema'**. (kap 42). Dan ghalhekk ifisser li Marija hija l-medjatriċi tal-grazzi u ta' għid spiritwali u materjali. Marija thaddem il-medjazzjoni tagħha fuq u ma kulhadd. Dan isir bhala ghajnuna soċjali, fil-waqt li turi kemm hija kbira u qawwija l-maternita u s-setgħa ta' reġina.

(5) It-twegiba tal-Knisja.

Il-komunita nisranija twiegeħ għal din il-preżenza nobbli ta' Marija permezz ta' devozzjoni u l-kult. Ir-rghajja kollha man-nies, jdur madwar Marija b'imhabba ta' wlied ma ommhom. U ghalhekk jittelmu magħha b'mod kunfidenzali; jitolbuha u jfahħruha, fil-waqt li jiehdu minnha eżempji għal hajjithom.

Dan id-dokument ta' l-ewwel sekli jqim lill-Marija bhala ommna u ohtna. Jqiegħed lill-Marija bhala omm kollha hniena u qawwija ghaliex sultana: Omm li tant taf bil-htigijiet tagħna. Din hija l-qalba tad-devozzjoni u ta' l-imhabba vera tagħna lejn Marija Assunta. Din id-devozzjoni mbagħad tkompli tiġi murija u ppurifikata fil-knisja fejn l-Assunta ghandha l-post tant ċentrali.

L-ISBAH RIGAL LI TISTA' TOFFRI LIL SANTA MARIJA FIL-FESTA TAGHHA JIKKONSISTI FI QRARA U TQARBINA AHJAR MIS-SOLTU

Management Systems Ltd

J. F. Kennedy Square Victoria Gozo

Tel: 557462

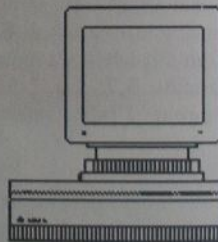
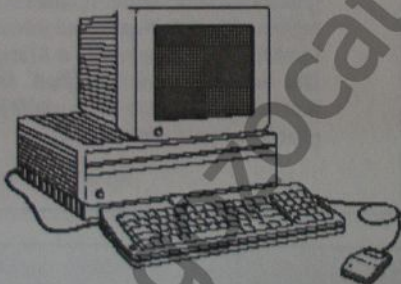
Offers

PERSONAL COMPUTERS for your home

COMPUTER BUSINESS SOLUTIONS

SOFTWARE PACKAGES

AFTER SALES SERVICE and support

Plus

Regular Courses in Business Subjects

Computer Courses

Computer Appreciation

Management at all levels

**The leading Computer
Company in Gozo**

GHOGOL TAD-DEHEB, IX-XITAN, U DAGHA F'DENUNZJI TA' L-INKIŻIZZJONI QUDDIEM KANONČI TAL-MATRIČI

Kitba ta' Alessandru Bonnici OFMC

L-inkizizzjoni laqtet hafna 'l Ghawdex ukoll. Imma xejn ma kienet hafifa għall-Inkizitur li jmur Ghawdex hu nnifsu. Għalhekk, għal Ghawdex, inholoq titlu ta' uffiċjal għall-Inkizizzjoni. L-Inkizitur beda jkollu rappreżentant tiegħu għal Ghawdex Kien jissejjah MINISTRU TAS-SANT'UFFIZZJU għal Ghawdex. Minbarra l-ministru, kien hemm kanċellier u kurrier għal Ghawdex.

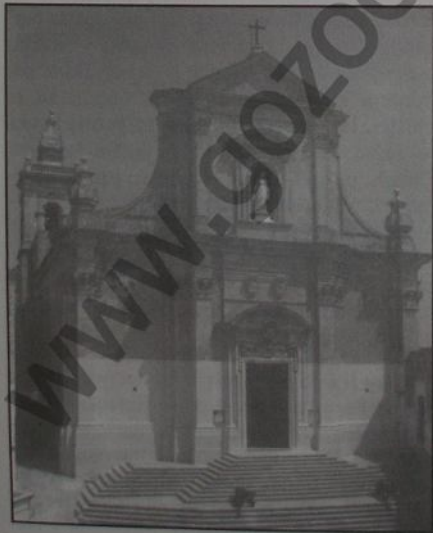
X'kien il-Ministru għal Ghawdex?

Mill-eluf ta' dokumenti li rajt dwar l-Inkizizzjoni ta' Malta, s'issa rriżultati li l-

Ministru għal Ghawdex kien dejjem: jew kanonku tal-Matriċi ta' l-Assunta (illum il-Katidral) li jkun bid-dottorat fit-teoloġija, jew patri frangiskan konventwal tal-kunvent ta' Ghawdex li jkun majjistru fit-teoloġija. Għas-servizz tagħhom, dawn kien ikollhom kanċellier u kurrier. Il-kanċellier kien kważi dejjem patri tal-kunvent ta' San Frangisk, anki meta l-ministru kien kanonku. Il-kurrier kien ikun lajk li kien ikun bid-dmir li, minn idejn il-ministru ta' Ghawdex, ighaddi, ssigillati minghajr ma jaqrahom u minghajr ma jurihom lil hadd, il-kitbiet kollha ta' l-Inkizizzjoni, lill-Inkizitur fil-palazz tal-Birgu.

Ma kienx hemm post f'Ghawdex li ma ntlaqatx mill-Inkizizzjoni. Il-Ministru kien jisma' 'l dawk li jixlu 'l xi hadd jew lil dawk li kienu jakkużaw lilhom infushom. Imma d-denunzja kienet tinkiteb mill-kanċellier. L-isem tal-ministru kien jinkiteb fil-bidu ta' kull denunzja, bhala l-uffiċjal li rċeviha f'isem l-Inkizitur. Imma hu ma kienx jiffirma. Il-firem kienu tal-kanċellier u ta' dak stess li jistqarr il-htija tiegħu jew iwassal ta' oħrajn. Imma l-ministru kemm-il darba kiteb lill-Inkizitur. Hu kien jesponi każ quddiemu biex ikun jaf jekk ghandux jiġbru uffiċjalment. Jekk jirċievi twegiba affirmattiva, hu kien isejjah il-kanċellier biex kollox jinkiteb b'mod regolari.

Kemm l-ittri tal-Ministri kif ukoll id-denunzji kienu jiġu eżaminati mill-Inkizitur. Jekk il-każ kien ikun wiehed gravi, l-akkużat kien jiġi obligat jersaq personalment quddiem l-Inkizitur għaliex il-Ministru ma kellu l-ebda setgha li jaqta' xi sentenza.

Il-Matriċi fis-sena 1728 hi ja l-istess wahda tal-lum

*Proam Bistluhni et Reverend Pater Mro J. F. B. Noni de Petro Hap, Can. Penitus
 'Gra' et Collegio Bistluhni Paulus Minus huius s. Officii in d. Bistluhni, mag. in Bistluhni
 loco Can. ab Bistluhni et Reverend Pater Mro J. F. B. Noni ad infirmitates p. Bistluhni
 in Ecclesia J. Bistluhni p. Bistluhni p. Bistluhni p. Bistluhni p. Bistluhni*

Naghzlu żmien ta' Inkizitur wiehed: Mons. Fabrizio Serbelloni (1728-1730). Kien żmien meta l-Inkizitur biddel il-ministru għal Għawdex. Fl-ewwel żmien, il-ministru kien il-kanonku Dun Gann Piet Apap. Imbagħad, sar il-kanonku Dun Baldassari Mangano. Dawn it-tnejn kienu kanonċi tal-kollegġjata ta' l-Assunta. Bħala pro-kanċellier kien hemm Patri Onofriju Falson, tal-Frangiskani Konventwali. Jissejjah pro-kanċellier għax, fil-fatt, l-Inkizizzjoni ma kellhiex hlief kanċellier wiehed li kien f'Malta. Dan ta' Għawdex kien jikteb id-denunzja minflok il-Kanċellier ta' Malta.

L-Għoġol tad-Deheb u x-Xitan

Dan l-ewwel każ li se ndaħhlu ifakkarna f'leġġenda qadima dwar għoġol tad-deheb li jissemma minn xi kittieba. Gara li, fis-27 ta' Lulju, 1729, il-kanonku Dun Adeodat Formosa, li kien kanonku tal-Matriċi ta' Għawdex, sar jaf b'każ ikrah hafna. Hu hassu fid-dmir li jidher quddiem il-kanonku Dun Gann Piet Apap li, f'dak iż-żmien, kien il-ministru ta' l-inkizizzjoni għal Għawdex.

Xi hmistax qabel, wara l-Avemarija, il-kanonku Formosa mar il-habs li kien hemm fil-kastell biex ikellem mara li kienet arrestata. Hi kienet mart Anton Pace. Kienet giet mitfugha l-habs mill-qorti ċivili talli, f'każ li kien imdaħħal fih żewġha, ma reditx tgħid il-verita'. Il-kanonku pprova jikkonvincieha biex tiftah qalbha mieghu halli jehlisha minn dak l-inkwiet.

Imbagħad, il-mara qaltli li żewġha, Anton, kien iddikjara magħha li sab għoġol tad-deheb. Hu rah bħal teżor għax kien imprezzabbli. Waqt li kien qed iħaffer fl-art biex jaqla' 'l dak l-għoġol, hu għamel ferita f'idejh, u harigħu hafna demm.

Wara xi erbat ijiem, il-kanonku Formosa, waqt li baqa' jitkixxef dwar il-każ, sar jaf mingħand l-imħallf Gulju Cumbo li l-ferita li għamel f'idejh Anton Pace ma kenitx aċċidentali. Hu qata' idejh intenzjonalment. B'egħmil superstizzjuż, hu xerred minn demmu stess fuq dak il-post fejn qal li kien hemm l-għoġol. L-imħallf issokta jgħid li Pace kien għamel patt max-xitan fejn qal li, jekk jakkwista dak il-għoġol, jagħtih xi haġa. Kien hemm suspett qawwi li hu wiegħed li jbiegħlu ruhu stess. Imma la Anton Pace u lanqas martu qatt ma ddikjaraw dan. Imma l-imħallf żied jgħid li x-xitan deherlu f'sura ta' raġel, tah biċċa karta, u giegħlu jikteb ismu fuqha b'demm stess.

Lil Anton Pace, ipperswadewh jagħti ruhu f'idejn il-gustizzja. Il-kap ċivili ta' Għawdex (li hawn jissejjah 'il-Prinċep') wiegħdu li jehilsu jekk jgħid il-verita' kollha. Imma ma' qassis iehor, Pace aċċerta li l-għoġol kien sabu tassew. Żied jgħid ukoll li, hu u jaqla l-għoġol minfejn kien midfun, deheru quddiemu xi mostri. Ix-xitan innifsu kien maġenbu f'sura ta' raġel. Ix-xitan qallu biex jagħmel qatgħa f'idejh, u, mid-demm li johroġ, iroxx fuq il-mostri. Malli tafa' d-demm fuqhom, dawk il-mostri ma dehrux iżjed. Imma Pace iddikjara li ma kien minnu xejn li hu biegh ruhu lix-xitan u ma kiteb xejn b'demm. Hu żied jgħid li ma ċaħadx la 'l Alla, u l-anqas lill-Madonna u l-qaddisin.

Waqt li l-gustizzja ċivili kienet qed tftitxu, Anton Pace ha d-deċizzjoni li jintelaq f'idejn il-ministru ta' l-inkizizzjoni halli jaqla' l-maħfra talli kellu relazzjoni max-xitan. Il-kanonku Formosa fisser mal-kanonku Apap (li kien il-ministru) li Pace ma satax jersaq quddiem ir-rappreżentant ta' l-inkizitur għax il-lok tent ta' Juan Visconti arrestah halli

jressqu il-'Princep' ta' Ghawdex.

Dan il-każ kurjuż waqaf hawn, bla ma jaghtina s-sodisfazzjon li nkunu nafu jekk kienx veru li Anton Pace sab għoġol tad-deheb. L-istess fatt li spiċċa kollox juri li ma kien hemm xejn minnu. Kollox kien frott tal-fantasija u ta' mohh marid. Għalhekk, ma kien hemm l-ebda każ ta' kundanna. Imma d-denunzja giet iffirmata mill-kanonku Dun Adeodat Formosa, wara li l-Pro-Kanċellier Patri Onofriju Falson kiteb dak li sama'. Imbagħad dan il-frangiskan konventwali iffirmha d-denunzja hu wkoll (AIM, Processi, 110b. f.655r-v).

Jahraq ed-Din tal-Qaddis ta' Missierek Daghwa ta' Niesna fl-Imghoddi

SQUARE CELLAR

Widest Selection of:

- Wines and Spirits
- American, English & French Cigarettes
- Finest Cigars
- Discounts on Larger Orders

SQUARE CELLAR

Tel: 551845

Prop: Joseph Grech
St. Georges' Square, Victoria - Gozo

IL-PURČISSJONI TAL-PASSJONI F'EGHLUQ IL-25 SENA MILL-HRUĠ TAGHHA

Dun Joe Bezzina

Il-purčissjoni tal-Passjoni harget għall-ewwel darba mill-Katidral nhar il-31 ta' Marzu, 1968, il-Hames Hadd tar-Randan, dak iż-żmien maghruf ukoll bhala l-ewwel Hadd tal-Passjoni(1). Minhabba f'hekk, din il-purčissjoni kienet ghadha aktar maghrufa bhala tal-Passjoni milli tal-Gimgha l-Kbira.

Il-hruġ ta' din il-purčissjoni kien sar possibli meta l-Isqof Nikol G. Cauchi, allura Amministratur Appostoliku għal Ghawdex, permezz ta' ċirkulari tal-14 ta' Frar 1968 ta' permess li purčissjonijiet ta' din ix-xorta jsiru fil-gimgha ta' qabel il-Gimgha Mqaddsa.(2) Hi għaldaqstant l-iktar purčissjoni riċenti li bdiet tohroġ f'dawn il-gżejjer, madankollu għandha storja bil-wisq eqdem.

Il-bidu tad-devozzjoni lejn il-Passjoni.

Id-devozzjoni lejn il-passjoni ta' Sidna Ġesu' Kristu, bhal hafna devozzjonijiet ohra f'Ghawdex, bdiet fil-Knisja Matriċi li fis-16 ta' Settembru, 1864, intgħazlet bhala l-Knisja Katidrali tad-djoċesi l-ġdida ta' Ghawdex. Kienet bdiet fuq l-artal tal-Lunzjata, artal li fil-knisja l-qadima kien jiġi n-naha tal-lemin ta' l-artal magġur.(3)

F'April 1654, l-Isqof ta' Malta u Ghawdex Michele Giovanni Balaguer de Camarasa għamel Viżta Pastoral fil-Matriċi. Nhar id-19 ta' April, 1654, wara talba li, milli jidher, kienet saritlu minn qabel mill-Arċipriet Salvatore Pontremoli, hu waqqaf is-Sodalita' ta' l-Agunija fuq l-imsemmi artal tal-Lunzjata. Jidher li t-talba kienet saret qabel għaliex f'jum it-twaqqif, is-soladita' kienet magħquda ma' l-Arċikonfraternita' ta' l-Agunija imwaqqfa

f'Ruma.(4) Il-membri tal-fratellanza, li fil-bidu ma jidherx li kienu jilbsu konfratrija, kellhom bhala skop ewlieni li jakkumpanjaw il-vjattuq magħdies meta jitwassal għand l-agonizzanti u jhejju lilhom u lil darhom b'mod kif jixraq. Kellhom ukoll jieħdu hsieb ihabbru l-agunija b'diversi tokki tal-qanpiena u jqabbdu qassis jitlob għall-agonizzant. Barra dan, minn dak inhar 'il quddiem, is-Sodalita' kellha tiehu hsieb il-htigijiet kollha ta' l-imsemmi artal.

Sa l-20 ta' Mejju, 1657, meta saret Viżta Pastoral ohra fil-Matriċi, is-Sodalita' kienet qegħdet fuq l-artal tagħha Kurċifiss kbir ta' l-injam,(5) aktarx xogħol ta' skultur Ruman. Dan il-Kurċifiss mill-ewwel qanqal id-devozzjoni tal-poplu. Sa l-1663, l-artal kien beda jissejjah minn kulhadd bhala l-artal tal-Kurċifiss u s-Sodalita' ta' l-Agunija saret il-fratellanza tal-Kurċifiss.(6) L-artal f'qasir żmien sar wieħed mill-ahjar miżmuma tal-Matriċi u nhar it-3 ta' Mejju ta' kull sena, festa ta' l-Invenzjoni jew is-Sejben tas-Salib, kienet issir festa mill-iprem: kant ta' l-ewwel għasar lejliet il-festa fil-ghaxija u quddies kantata bil-panigierku f'jum il-festa.(7)

Mhux dan biss. Fil-jiem tar-Randan il-fratelli kienu jiltaqqu fil-Matriċi kull nhar ta' Gimgha biex jgħidu t-talb flimkien u jisimgħu meditazzjoni qasira fuq il-hames misteri tat-Tbatija li jingħadu fir-Rużarju. Misteru wara l-iehor kien ikun spjegat lilhom gimgha wara l-ohra minn predikatur li jingħieb apposta.(8)

L-ewwel Vara Kbira.

Il-fratellanza sadattant kompliet titħabta ha

Gesu Inkurunat bix-xewk

Gesu Redentur

tkabbar id-devozzjoni u ssebbah l-artal tal-Kurċifiss. (9) Sa l-1678, l-artal kien sar ta' l-irham u tqieghdet statwa kbira fuq kull naha ta' Kristu Msallab: tal-Madonna Addolorata fuq naha u ta' San Gwann l-Evangelista n-naha l-oħra. Din tista' titqies bhala l-ewwel vara Kbira ta' Ghawdex. Kienu statwi rikki kollha ndurati bid-deheb, li bhal Kurċifiss, aktarx kienu migjuba minn Ruma. (10)

Meta l-knisja Matriċi l-qadima twaqqghet dawn kienu mharsa tajjeb u fl-1711, meta tlestiet il-knisja l-gdida, kienu mehuda fiha. Tqeghdu eżatt bhal qabel, fuq artal fuq il-lemin ta' l-artal maġġur. (11) Iktar tard, fl-1736, saret kappella laterali fuq il-lemin tal-maġġur u l-artal bil-fratellanza magħquda miegħu hadu posthom hemm. (12)

Jingħad li lejn il-bidu tas-seklu tmintax, (13) meta kien qorob lejn it-tmiem il-bini tal-Matriċi l-gdida, kien talab l-ghajnuna ta' din il-fratellanza wiehed Sqalli li harab minn pajjiżu u sab kenn f'Ghawdex. Milli jidher dan gie li kien hadem bhala statwarju u għalhekk waslu fi ftehim li l-fratellanza toffrilu biex jitrejjaq u fejn jorqod u hu jagħmel xi statwi li huma joghghobhom jordnawlu. L-offerta

mill-ewwel intgħobot u jingħad li tawh kamra li tmiss mal-kappella ta' San Guzepp gewwa l-Belt l-qadima. Il-kappella, li qajl kienet tintuża, kienet ukoll għad-dispożizzjoni tiegħu.

Il-Fratellanza msemija kienet diġa hasbet biex ikollha l-istatwa tal-hames misteri tat-tbatija li nimitaw fir-Rużarju, jigifieri dik ta' Kristu Msallab fuq il-Kalvarju. Issa din il-Fratellanza ġietha okkażżjoni sabiha biex tordna lil dan l-Isqalli biex jagħmel l-erba' statwi l-oħra li jfakkruna fl-ewwel erba' misteri tat-tbatija tar-Rużarju Mqaddes. Kienet id-drawwa li kull nhar ta' Ġimgha fir-Randan issir priedka fuq il-5 Misteri tat-Tbatija. b'hekk fil-Knisja n-nies kien ikollhom figura tal-misteru li fuqu s-sacerdot ikun jimmedita fil-priedka tiegħu.

Statwi mlibbsin

Fl-1663, ftit snin wara t-twaqqif tal-fratellanza tal-Kurċifiss, il-membri tal-fratellanza tar-Rużarju, li uhud minnhom aktarx kienu l-istess nies, kienu xtraw minn Ruma Bambin u ras u idejn ta' Madonna. Imbagħad għamlulha korp, hitulha libsa rikka u bdew johorġuha purċissjoni - l-ewwel darba

li ghandha hjiel ta' purċissjoni bi statwa f'Ghawdex (14). Kienet intgħobbot u l-fratelli tal-Kurċifiss qatgħuha li jagħmlu l-istawi tagħhom bl-istess mod.

L-isqalli qdiehom mill-aħjar li seta' : ras, par idejn u saqajn għal ta' l-Orazzjoni fl-Ort u l-istess għal ta' l-Imghobbi. Izda l-istatwa ta' Kristu mneżżgħa marbut mal-kolonna kellha ssir shiha. Dik ta' l-*Ecce Homo* jew tal-Porpra kellha ssir shiha wkoll. Kienu magħmula minn kompożizzjoni ta' ġibs u kartapesta. L-istatwi huma magħmula b'mod li jqanqlu f'min ihares lejhom kompassjoni għal Kristu mġarrab fil-passjoni. L-istorja ta' l-Isqalli m'ahniex ċerti minnha, iżda mingħajr l-iċken dubju l-istatwi kienu esegwiti skond it-tradizzjoni statwarja tal-passjoni ta' Sqallija li, flimkien mat-traduzzjoni tal-purċissjonijiet, kienet importata minn Spanja.

Jumejn fuq l-Erbgħa tar-Rmied, fl-ewwel ġimgħa tar-Randan, il-fratellanza kienet tesponi l-ewwel statwa, dik ta' Kristu fl-Ort, fil-korsija tal-Matriċi. U hekk l-istatwa l-oħra fil-ġimgħat ta' wara. F'xi żmien mhux magħruf fl-istess jum tal-Ġimgħa bdiet issir purċissjoni qasira bl-istatwi, wahda wara l-oħra (15). Kienu l-ewwel purċissjonijiet tal-passjoni f'Ghawdex.

Għadda ż-żmien u d-drawwa mietet. Aktarx li lejn il-bidu tas-seklu dsatax dawn l-istatwi bdew jitnizzlu fil-parroċċa ta' San Ġorġ minn fejn bdiet tohroġ l-ewwel purċissjoni tal-passjoni fil-veru sens tal-kelma (16). Id-drawwa ta' purċissjoni kull nhar ta' Ġimgħa reġgħet tqajmet fl-1876 mill-fratellenza tal-Madonna tad-Duluri mwaqqfa' fil-Knisja ta' San Ġakbu li kien hemm fil-Pjazza tat-Tokk. Kienu jnizzlu l-istatwi mill-Katidral għal San Ġakbu u jdawruhom mat-triqat tar-Rabat (17). Biż-żmien dawn il-purċissjonijiet ma baqghux isiru, iżda sal-lum l-istatwi għadhom jiġu esposti fil-Katidral wahda wara l-oħra mill-ewwel Ġimgħa tar-Randan 'l quddiem.

Il-purċissjoni tal-Passjoni

Intant f'nofs is-snin sittin, Monsinjur Karmelu Scicluna, l-inkarigat mill-hidma pastorali tal-Katidral, flimkien mal-Kumitat tal-Banda *Leona*, li jorganizza l-festi esterni ta' Santa Marija, wera x-xewqa li kien wasal iż-żmien li anki mill-Knisja Katidrali, li kellha l-eqdem statwi tal-passjoni, tibda tohroġ

purċissjoni tal-passjoni. L-ewwel wahda harget, kif semmejna fuq il-Hadd 31 ta' Marzu 1968 (18).

Wiċċ ta' Kristu Msallab

Id-Duluri

TEXOL

G.W.T.

BIODEGRADABLE SOFT

For Brightest Clothes and
easy dishwashing

TEXOL hu maghruf għall-qawwa tiegħu, kwalita' u tenerezza fuq il-ġilda, li jintuża wkoll għan-nappies tat-trabi u jibżagħlek għal idek. Jibżagħlek ukoll għal flusek għax tuża ffit b'effett kbir!

TEXOL jahsel platti, dixxijiet u borom li jkunu mċappsin bi żjut u xahmijiet. Jintuża wkoll mill-'Confectioneries' u l-'Mechanics'!

TEXOL jahsel ukoll hwejjeg ta' kull materjal inklużi tas-suf!

TISTA' TUŻA L-ILMA BAĦAR

TEXOL jintuża xorta wahda jekk int qiegħed f'xatt il-baħar, fuq yacht, dghajsa jew xi haġ'ohra tal-baħar! Ir-rizultat ikun daqs dak ta' l-ilma helu! Inaddaf ukoll in-nafta li taqbad mal-ġisem fi xtut il-baħar.

F'Għawdex ċempel :

Tel: 553447 (A & G Hili - Mgarr)

Tel: 556098 (Victor Hili & Sons - Mgarr)

Tel: 551555 (Gelluxa Ltd. - Mgarr)

Distributuri f'Malta u Għawdex iċemplu:

825933

Inhargu hames statwi li jirrapreżentaw il-hames misteri tat-Tbatija: l-erba' l-antiki ta' l-Jsqalli u Vara Kbira ġdida. Mill-qadima dak iż-żmien kien għadu jeżisti biss Kristu Msallab u mhux maghruf x'sar miż-żewġ statwi l-oħra. L-istawi kollha sarilhom vestjarju ġdid li nħadem minn grupp ta' xebbiet tal-parroċċa. L-ispejjes kollha konnessi ma' din il-purċissjoni thallu minn gabriet spontani li għamel Gorg Tabone u diversi persuni oħra fost il-parruċċjani minn żmien għal żmien.

Ma l-istatwa l-qadima ta' l-Orazzjoni fl-Ort tqiegħed anġlu, xogħol l-istatwarju Wistin Camilleri (1885-1979). Xogħlu wkoll kienet il-Vara l-Kbira: il-Madonna Addolorata li sarilha stellarju tal-fidda, San Gwann u Marija Maddalena. Kristu Msallab kifen ingab mill-parroċċa tax-Xewkija għax ma kienx hemm żmien li jsir. Saret qasba tal-fidda tal-Porpra u salib ġdid tal-ġewż għal ta' l-Imghobbi u iehor għall-Vara l-Kbira, it-tnejn xogħol ta' Gorg Farrugia. F'din l-ewwel purċissjoni hadu sehem żewġ baned, il-banda *Victory* tax-Xagħra imxiet quddiem nett u l-banda *Leone* akkumpanjat quddiem il-Vara l-Kbira. Damu jiehdu sehem sa l-1975; mill-1976 hadet sehem il-Banda *Leone* wahedha iżda beda jingieb grupp ta' skawts tas-*Salesian Boys' Brigade* idoqqu l-bjugil u t-tamburlini quddiem l-istatwa tar-Redentur. (19)

It-tieni darba harġet nhar Hadd il-Palm, 30 ta' Marzu 1969. Żdiedu żewġ statwi oħra xogħol l-istatwarju Camilleri li kienu għal kolloxx originali. Minflok il-Monument, saret statwa ta' Kristu mejjet merfugħ fuq liżar minn Guzeppi d'Arimatea, Nikodemu u l-Appostlu San Gwann. Il-Madonna tad-Duluri kienet akkumpanjata fil-vjaġġ tagħha lejn il-qabar minn Marija Klefe. Barra dan żdied anġlu iehor ma' ta' l-Orazzjoni fl-Ort u tlesta Kristu fuq is-salib tal-Vara l-Kbira. Saru wkoll dijadi għal godda tal-fidda għall-istatwi kollha.

Għall-purċissjoni ta' dik is-sena iżżanznu wkoll erbatax-il suldat Ruman, erba' suldati Lhud jerfegħu muniti ta' Ruma Imperjali, is-sultan David, tlettax-il kavallier u disa' bandalori tl-bellus irrakkmati bid-deheb: l-ewwel wahda kienet iġġib il-kelmiet IL-PASSJONI TA' SIDNA GESÙ KRISTU, oħra għal quddiem is-suldati Rumani bl-ittri SPQR, u sebgħa oħra tas-seba' kelmiet li

lissen Kristu minn fuq is-salib u naturalment kostumi għaž-żghazagh u t-tfal li refgħuhom.

Harġet għat-tielet darba fil-hames Hadd tar-Randan, 15 ta' Marzu 1970. Żdiedet l-istatwa tas-suldat Longinu mal-Vara l-Kbira u sett globi ta' kristall fin ma' l-istatwi kollha. Barra dan saru wkoll sett ta' seba' bradelli godda għas-sebgħa statwi.

Ir-raba' darba saret lejliet Hadd il-Palm, 3 ta' April 1971, peress li l-hames Hadd tar-Randan inserta hafna rib. Dik is-sena żdiedu l-persunaġġi ta' Abraham u Ibnu Izakk u żżanznu tmien kurazzi għas-suldati Rumani.

L-erba' purċissjonijiet ta' wara saru dejjem fil-hames hadd tar-Randan. Fil-hames wahda, nhar id-19 ta' Marzu, 1972 il-Kor Maria Assunta, li akkumpanja l-purċissjoni mill-ewwel darba li saret żanzan libsa ġdida. Iżżanznu wkoll sandlijiet tas-suldati Rumani u l-kostumi ta' erba' Appostli. Is-sena ta' wara fit-8 ta' April 1973 inhargu għall-ewwel darba sitt suldati Lhud u erba' membri tas-Sinedriju. Fit-31 ta' Marzu, 1974 hargu għall-ewwel darba t-tmin Appostli l-oħra, kif ukoll San Xmun profeta. Iżżanznet ukoll bandalora għal quddiem tal-Porpra bil-kelmiet: DAN HU S-SULTAN TAL-LHUD. Nhar is-16 ta' Marzu 1975, tlibbes għall-ewwel darba persunaġġ li jirrapreżenta 'l Kristu jakkumpanja lill-Appostli sejrin għall-aħħar ċena.

Għall-organizzazzjoni ta' din il-Purċissjoni hadmu bi shih sa mill-bidu Mons. Arcipriet C. Scieluna, Amleto Mompaloe u Gorg Tabone. Illum hemm bosta oħra li mhux possibli nsemmuhom kollha.

Il-purċissjoni nhar il-Ġimgha l-Kbira

Id-disa' purċissjoni harġet għall-ewwel darba nhar il-Ġimgha l-Kbira 16 ta' April 1976. Dan kien possibli wara li ntlaħqet mal-Paroċċa ta' San Gorg li johorġu f'dak il-jum sena kull wiehed. Dik is-sena iżda l-purċissjoni mill-parroċċa ta' San Gorg harġet fl-istess jum wara li dahlet dik tal-Katidral (20). Għall-Ewwel darba minflok l-istatwa tad-Duluri u Marija Kleofe, inharget l-istatwa tad-Duluri li kien hemm meqjuma fil-Knisja ta' San Ġakbnu fit-Tokk. Il-purċissjoni sa mill-bidu kellha forma ta' *pageant* u kienet timxi hekk:

1. Il-bjugils u t-tamburlini tas-*Salesian Boys' Brigade*.
2. Bandalora IL-PASSJONI TA' SIDNA GESU KRISTU
3. Ċenturjun Ruman.
4. Salib kbir.
5. Xmun.
6. Tifel bil-kalċi.
7. Tfal biż-żimmarri u oġġetti tal-passjoni.
8. Kristu u l-Appostli.
9. • L-ORAZZJONI FL-ORT.
10. Tfal biż-żimmarri u oġġetti tal-passjoni.
11. Bandalora DAN HU S-SULTAN TAL-LHUD
12. Nies Lhud
13. Is-Sultan David
14. • TAL-KOLONNA
15. Suldati Lhud
16. Bandalora ARAW IL-BNIEDEM
17. Iċ-Ċenturjun
18. Is-Sinedriju
19. Il-Gvernatur pilatu bil-Paġġi.
20. Żewġ suldati Rumani.
21. • L-ECCE HOMO jew TAL-PORPRA
22. erbat itfal iġorru muniti Rumani.
23. Is-Suldati Rumani.
24. • L-IMGHODDI jew IR-REDENTUR.
25. Mosè.
26. Bandalori tas-Seba' Kelmiet.
27. Gużepi d'Arimatea u Nikodemu.
28. Abraham u ibnu Iżakk.
29. Il-Kor Marija Assunta.
30. Il-Banda Leone.
31. • IL-VARA L-KBIRA.
32. Il-Kleru u l-Kapitlu tal-Katidral.
33. • KRISTU MEJJET.
34. Il-Kavallieri.
35. • ID-DULURI.

Minn xi snin l'hawn il-Boys Brigade tas-Sależjani qeghdin immarċjaw qabel l-istatwa tad-Duluri. Nhar it-8 ta' April 1977 il-purċissjoni harget f'jum il-Gimgha l-Kbira mill-Katidral biss u hekk baqa' jsir fis-snin fard. Fis-snin żewġ il-purċissjoni bdiet tohroġ mill-Katidral f'Hadd il-Palm. Izda nhar Hadd il-Palm, 19 ta' Marzu 1978, il-purċissjoni ma hargetx minhabba x-xita.

Harget mill-ġdid fit-13 ta' April 1979; fit-23 ta' Marzu; fis-17 ta' April 1981; u fl-4 ta' April 1982. Kull sena baqghu jiżdiedu xi persunaggi bibliċi. L-istatwa tal-Madonna tad-Duluri ta' San Ġakbu sselfet għall-ahhar darba fl-1981, għaldaqstant fl-1982 inharget mill-ġdid l-istatwa tad-Duluri u Marija Kleofe. Il-

purċissjoni kompliet tohroġ kull sena: fl-1 ta' April 1983; fid-7 ta' April 1984 u fil-5 ta' April 1985. Dik is-sena harget għall-ewwel darba l-istatwa l-ġdida tad-Duluri, il-Madonna addolorata taht salib vojta: xogħol ta' bin l-istatwarju Wistin Michael Camilleri, waqt li s-salib inhadem minn Gorg Farrugia. Din l-istatwa hallas għaliha Mons. Isqof N. Cauchi.

Nhar it-23 ta' Marzu 1986 il-purċissjoni kellha tidhol qabel is-soltu għax qattret daqsxejn ix-xita. Fis-17 ta' Marzu 1987, iżżanżnu kostumi ġodda għat-tfal li jerfgħu l-bandalori tas-seba' kelmiet u diversi simbli tal-passjoni bħal kalċi, slaleb, imrietel, muniti, u kuruni tax-xewk biex jintrefgħu mit-tfal żgħar. Il-purċissjoni harget mill-ġdid fis-27 ta' Marzu 1988, u nhar il-Gimgha l-Kbira, 24 ta' Marzu 1989. Dik is-sena bdiet hierġa kmieni hafna u kienet trasmessa diretta fuq it-televiżjoni ta' Malta 1 l-ewwel darba li l-purċissjoni minn Għawdex ixxandret *live*. Il-purċissjoni harget mill-ġdid fit-8 ta' April 1990; fid-29 ta' Marzu 1991; u nhar Hadd il-Palm, 12 ta' April 1992.

Kienet il-hamsa u ghoxrin sena minn meta bdiet tohroġ il-purċissjoni tal-Passjoni mill-Katidral; minnhom baqghet ġewwa darba waħda biss.

Referenzi

- (1) Cf L-Għid ta' L-Assunta numru 3 (1968) 7.
- (2) Cf ARCHIVUM EPISCOPALE GAUDISIENSE, Acta Episcoporum (1968) 14/68.
- (3) Cf AEG, Visitatio Pastoralis (1644) 3r.
- (4) Ibid, (1654) 2r.
- (5) Ibid, (1657) 3v.
- (6) Ibid (1663) 3v. Ara wkoll, ibid (1667) 2v.
- (7) Cf AEG, (1673) 35r; kif ukoll AEG, Conti Originali, 59 (1756-61) passim.
- (8) Cf AEG, CO, 59 (1756-61) 44, ahhar li hi nnotata fir-registru kull sena.
- (9) Cf ibid, CO, 89 (1769-72) 31. CO, 111 (1776-78) 47. CO, 177 (1778-80) 54. CO, 129 (1781) passim.
- (10) Cf AEG, VP (1678) 60r.
- (11) Cf ARCHIVUM CATHEDRALE MELITENSE, Misc 188 (=VP (1716)) passim.
- (12) Cf GPE AGIUS DE SOLDNIS, Għawdex bil-grajja tiegħu, II, Malta 1953, 43.
- (13) Cf JOSEPH BEZZINA, Religion and Politics in a Crown Colony. The Gozo-Malta Story 1798-1864 Valletta 1985, 115.
- (14) Cf AEG, VP (1663) 36r-v.
- (15) Cf JOSEPH BEZZINA Religion and Politics, 115 nota 108.
- (16) Cf il-Purċissjoni tal-Gimgha l-Kbira f'Malta u Għawdex, Pietà/Malta 1992, 181-189.
- (17) Cf KOLI APAP, Pagna ġdida fl-istorja tal-Katidral, f'Berqa (28 Mar 1968) 7.
- (18) Għat-taġrif kollu li ġej, cf il-maġaġin li johroġ darba fis-sena mill-parroċċa tal-Katidral, L-Għid ta' L-Assunta minn numru 3 (1968) sa numru 26 (1991) passim. Ara wkoll għaž-żminijiet iktar riċenti l-Aurora. Lehen il-Banda Leone minn numru 1 (Aww 1984) sa numru 24 (Gun 1991)
- (19) Cf GRAZIO A. GRECH Il-Banda Leone u l-Gimgha l-Kbira fi Grajja tas-Socjetà filarmonika Leone, Għawdex. I Għawdex 1988, 71-74.
- (20) Ibid, 72.

***Iż-Żjara bir-Ritratti tal-Maesta Taghha
r-Regina ta' l-Ingilterra,
Elizabetta II
fil-Katidral ta' Ghawdex
Nhar it-30 ta' Mejju 1992***

***Il-Maesta Taghha, ir-Regina Elizabetta II qed tammira l-
istatwa ta' l-Assunta, meqjuma fil-Katidral t'Ghawdex.***

▲ **Il-Maesta Taghha, ir-Regina Elizabetta II, tinsab diehla l-Katidral**

▼ **Il-Maesta Taghha, ir-Regina Elizabetta II, flimkien ma' l-Eċċ.za Tieghu Mons. Isqof N. Cauchi.**

▲ **Il-Maesta Taghha, ir-Reġina Eliżabetta II, tammira l-bust ta' S. Ursula fil-preżenza ta' l-Eċċ.za Tiegħu l-President ta' Malta u Eċċ.za Tiegħu Mons. Isqof. Fl-Ingilterra hemm leġġenda konnessa ma' din S. Ursola.**

▼ **Mons. Arcipriet fil-preżenza ta' Mons. Isqof N. Cauchi jiehju b'idejn id-Duka ta' Edinburgh, huwa u diehel il-Katidral.**

▲ Mons. Arcidjaknu G.B. Gauci f'isem il-Kapitlu joffri rigal ta' tifikira lir-Reġina Elizabetta II. Ir-rigal kien jikkonsisti f'ritratt bil-kulur tal-koppla finta tal-Katidral fi gwarniġġ tal-fidda.

▼ L-Altezza Tieghu d-Duka ta' Edinburgh, Philip, jiffirma l-'Visitors Book' fil-preżenza tal-Maesta Tagħha r-Reġina Elizabetta II, tal-Eċċ.za Tieghu l-President ta' Malta, tal-Eċċ.za Mons. Isqof Nikol Cauchi.

KRONAKA TAL-PARROĊĊA

1991 - 1992

**INGHAQDU
MAL-KOMUNITA'
PARROKKJALI
1991-92**

Awissu 10	Flavio	Raffaele u Doreen Gerardi
Awissu 10	George	Maurice u Salvine Zammit
Awissu 18	Christian	Raymond u Susann Zammit
Awissu 31	Marla	Joe u Sonia Mercieca
Settembru 22	Francesca	Taddeo u Victoria Mizzi
Ottubru 20	Mark	Joseph u Salvina Portelli
Ottubru 31	Karl	Paul u Michelina Scicluna
Novembru 3	Anton	Grezzju Dr u Maria Mercieca
Novembru 16	Christian	Anton u Marija Cordina
Diċembru 15	Sean Paul	Joseph u Georgina Caruana
Diċembru 28	Maria	Adrian u Bernarda Agius
Diċembru 29	Michelle	Louis u Jacqueline Grech
Jannar 16	Lara Maria	Alfred u Gorga Camilleri
Jannar 18	Clint	Charles u Mary Ann Mercieca
Jannar 26	Glenn Owen	Raymond u Evelyn Spiteri
Frar 1	Jesmar	Charles u Mary Grace Grima
Frar 16	Grazielle	Alfred u Koronata Fiteni
Frar 21	Marija	Vinċenza u Josephine Zammit
Marzu 14	Francesca	Emanuel u Michelina Scerri
Marzu 29	Sara	George u Josette Portelli
April 5	Daniel	Joseph u Ġina Azzopardi
April 18	Marla	Saver u Ċelestina Grech
April 25	Lucas	Marco u Marion Cordina
April 26	Roberta	Joe u Mariella Sciortino
Mejju 9	Sharon	Joe u Mariella Sciortino
Mejju 10	Joshua	Julian u Margaret Zammit
Mejju 17	Eric Joseph	Anthony u Doreen Bajada
Mejju 24	Jeremy	Anton u Bella Maria Cassar
Mejju 24	Vanessa	Eugenio u Alda Bugeja
Mejju 30	Clair	Michael Dr u Carol Caruana
Gunju 7	Manuel	Raymond u Salvina Gatt

PARDI MOTORS LTD.

N.B. Republic Street,
Victoria, Gozo.

Telephone

556678 - 553744

- AUTO DEALERS
- AUTO SERVICE & SPARES
- PANEL BEATING
- SPRAY PAINTING
- TYRE & RADIATOR REPAIRS

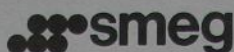
Attard Joseph	14, Capuchins' Str., Vict.	Louis
Azzopardi Paul	'Edelwise', 14 Forn il-Ġir Str., Vict.	Joe
Bajada Elise Anne	'Ausilia', Sta. Domenica Str., Vict.	Frank
Bajada Rodianne	16, Ghedrin Str., Vict.	Joe
Bezzina Walter	Flat 4 Salvatur Flats Triq il-Luzzu M'Forn.	Emanuel
Borg Charlene	'Jessica' Triq Papa Ġwanni Pawlu II Vict.	Ronald
Buttigieg Marvin	Blk. G5 G.H.E. Sannat Rd., Vict.	Emanuel
Buttigieg Raymond	41 By The Bastion Rd., Vict.	John
Camilleri Patricia	'L-Assunta' Triq Wied Sequer, Vict.	Paul
Camilleri Renese	22 Fortunato Mizzi Str., Vict.	John
Cardona Johanna	106 Palm Str., Vict.	Francis
Debono Joseph	St.Rita 39 Sir Luigi Camilleri Str., Vict.	Anton
Debrincat Charlene	50 St.Ursola Str., Vict.	Salvu
Dimech Mary Jude	St.Joseph Patri Magri Str., Vict.	Paul
Farrugia Christopher	71 Mattia Preti Str., Vict.	Mario
Farrugia Franklin	39 Carmel Str., Vict.	Joseph
Farrugia Katie Anne	124 St.Ursola Str., Vict.	Toni
Grech Caroline	N.B. Ġuże' Labre Str., Vict.	Marie
Grech Christabelle Marie	'Ave Maria' St.Leonard Str., Vict.	Joseph
Grech Frances	11B Triq Wied il-Lunzjata Vict.	Joseph
Grech Maria	7 Sabina Sqr., Vict.	Anthony
Grech Sandro Charles	'Casa San Siro' Triq l-Ewropa Vict.	George
Grech William	'Gelmus' Triq Papa Ġwanni Pawlu II Vict.	Carmelo
Hili Carrie	N.B. St.Leonard Str., Vict.	Pupul
Lanzon Michael	'Paulsylv', Fortunato Mizzi Str., Vict.	Paul
Mompalao Greta	Blk. A. Flat G.H.E. Sannat Rd., Vict.	Walter
Muscat David	N.B. Gerduf Str., Vict.	Joseph
Saliba Mario	31 De Soldanis Str., Vict.	Joe
Sciberras Dorianne	2 Żenqa Str., Cathedral Sqr., Vict.	PeterPaul
Scicluna Ian	'Maria' Arch. P. Pace Str., Vict.	Paul
Vella Charmaine	'Hedera' Manuel Dimech Str., Vict.	Joe
Vella Dorelle	67 Mattia Preti Str., Vict.	Frankie
Vella George	Plot 23 Forn il-Ġir Str., Vict.	Joseph
Vella Mark	'Casa Vella' Capuchins' Str., Vict.	Louis
Vella Peter Paul	Blk. H.A. Flt.3 Sannat Rd., Vict.	Anthony
Veranneman Thomas	'Cactus Grove' 8 Birbuba Str., Gharb	Thomas
Zammit Anthony	St.Anthony Dawwara Str., Vict.	Paul
Zammit Charlene	70 Arch. Priest Cassar Str., Vict.	Joseph

**TFAL LI
RĊIEW
IL-GRIŻMA
TA' L-ISQOF
1992**

Abela Tania	89, Palm Str., Vict.	Joe
Buttigieg Maureen	4 G.H.E. Sannat Rd., Vict.	Victor
Camilleri Eileen	Plot 13, F. Mizzi Str., Vict.	Joseph
Camilleri Manuel	6 Main Sqr., Vict.	Alfred
Camilleri Paul	32, Kerċem Rd., Vict..	Michael
Camilleri Pierre Paul	N.B. Karlo Galea Str., Vict.	Paul
Caruana Alex	'Emerald' Capuchins' Str., Vict.	Anthony
Cassar Mario George	25 Assumption Str., Vict.	Carmelo
Cutajar Kenneth	32 Mattia Preti Str., Vict.	Emanuel
Farrugia Emanuel J.	Mons Luigi Vella Str., Vict.	
Farrugia Manuel	39, Carmel Str., Vict.	Joseph
Farrugia Frank	'New Harmony' Borg Gheritu Str., Vict.	Ronnie
Farrugia Isabella	5 Marramolea Sir Paul Boffa Str., Vict.	Paul
Farrugia Louise Anne	15 Wied Sara Str., Vict.	George
Farrugia Sabrina	'Stepping Stone' St. Leonard Str., Vict.	Anthony
Galea Angela	'Papillon Hse' Forn il-Gir Str., Vict.	Raymond
Gatt Maureen	'Holy Mary' Ghedrin Str., Vict.	George
Grech Jean Paul	'Maria' F. Mizzi Str., Vict.	Nicholas
Gatt Maureen	'John Mary' Gilju Str., Vict.	John
Grech Joseph	'My Pearl' Arch. PP. Pace Str., Vict.	Emanuel
Grech Ruben	18 Providence Str., Vict.	Saviour
Grech Warren	Mro. Giardini Vella Str., Vict.	Frank
Magrin Franco	34 Mattia Preti Str., Vict.	Henry
Mercieca Matthew	43 Kerċem Rd., Vict.	George
Mizzi Kevin	45 Mizzi Str., Vict.	Euchar
Mompalao Eve Pauline	Flat 3 Block A Taċ-Ċawla Vict.	Walter
Muscat Philip	N.B. Ġuże Ellul Str., Vict.	Saviour
Pace Peter	Blk. D, Flat 8, Sannat Rd., Vict.	Mario
Portelli Ferdinand	'Raindrops', Borg Gheritu Str., Vict.	Anton
Sacco Natasha Georgette	16 Mons. P. Pace Str. Vict.	Sam
Said George	139 Anton Tabone Str., Vict.	Michael
Saliba Michael	'Chipley' P.G. Camenzuli Str., Vict.	George
Saliba Silvano	John Paul II Str., Vict.	Josef
Spiteri Vict.or	Blk. E.A. Flt. 6 Sannat Rd., Vict.	John
Sultana Kevin Ron	c/o 'Lumar', Qasam San Ġorġ, Vict.	
Vella Charla Pia	69 D. Pawl Micallef Str., Vict.	Antonia
Vella Larry	'Maple Leaf P.M. Magri Str., Vict.	Francis
Vella Muscat Keith	'Gorvey' Qasam San Ġorġ, Vict.	George
Zahra George Josef	'Madonna ta' Pinu' Sta. Domenica Str., Vict.	George
Zammit Maria Sabina	51 Assumption Str., Vict.	Toni

**THE BEST
FROM THE BEST**

Built-In and Free Standing Fridges, Fridge / Freezers,
Gas & Electrical Cookers, Washing Machines, Dishwashers and Minibars.

Miele

Washing Machines, Tumble Dryers, Spin Dryers,
Dishwashers, Built-In Electric Hob and Ovens, Built-In Fridge / Freezers

Creda

Electric Cookers, Built-In Electric Hobs and Ovens,
Microwave Ovens, Washing Machines, Tumble Dryers & Spin Dryers.

NEW WORLD

Gas Cookers and Built-In Hobs and Ovens

Washing Machines and Refrigerators

Fridge / Freezers, Chest and Upright Freezers

Forestals

Pope John Paul II Street, Victoria, Gozo. (On the Way to Ta' Pinu)

Tel: 551234

**DAWK LI NGHQAQDU
FIS-SAGRAMENT
TAŻ-ŻWIEĠ
1991-1992**

Ġunju 29	Anthony Bajada u Doreen Żammit
Lulju 2	Carmelo Aqlina u Mary Jane Xerri
Awissu 4	Pietru Pawl Camilleri u Natalina Mejlak
Awissu 10	Joseph Micallef u Roberta Vella Muscat
Awissu 13	Frans Debrincat u M'Assunta Tabone
Awissu 24	Mario Calleja u Lina (Mikelina) Mizzi
Settembru 7	Joseph Grech u M'Josette Pavia
Settembru 14	Joseph Debrincat u Aurora Apap
Settembru 21	Carmel Cassar u Giovanna Mercieca
Settembru 21	Romeo Gregory Ruben u M'Assunta Seicluna
Settembru 22	Joseph Refalo u Rosalia Carmela Skritt
Settembru 28	Emanuel Butigieg u Josephine Bonnici
Settembru 29	Peter Paul Grima u Magdalena Formosa
Ottubru 27	Joe Caruana u Mary Louise Grech
Jannar 4	M'Anglu Haber u Rozanna Galea
Mejju 30	Brian Gauci u Frances Curmi
Mejju 31	Valentino Cassar u Roberta Hili
Ġunju 7	Mark Grech u Astrid Vella Muscat
Ġunju 14	Sam Mercieca u Karen Crispin
Ġunju 20	Anthony Cauchi u Gina Scerri
Ġunju 21	Manwel Bonnici u Miriam Grech
Ġunju 28	Joe Vella u Michelle Farrugia

**DAWK LI DAHLU
JISSAFFEW FIL-
PURGATORJU
1991-1992**

Lulju 25	Francesca Attard
Awissu 26	Michael Grech
Settembru 7	Marija Debrincat
Settembru 17	Carmelo Farrugia
Ottubru 4	George Zammit
Ottubru 5	Tereza Vella
Ottubru 26	Carmela Attard
Novembru 17	M'Angelo Cordina
Novembru 29	M'Anna Zammit
Diċembru 13	Francesca Mercieca
Jannar 8	Vittorina Mejlak
Jannar 10	Vincenzo Cordina
Jannar 10	Ginisja Camilleri
Frar 10	Ġużepp Camilleri
Frar 17	Ġorġa Cauchi
Marzu 10	Pawlu Grech Scerri
Marzu 12	Grezzja Micallef
Marzu 16	Ġużepp Gatt
Marzu 21	Pawla Abela
Mejju 11	Vitor Sultana
Mejju 27	Anton Portelli
Mejju 30	Carmelo Dicidadomini
Ġunju 20	Carmelo Pavia
Lulju 3	Carmelo Lanzon
Lulju 3	Mro. Joseph Farrugia

ĠRAJJIET IMPORTANTI FIL-KALENDARJU TAL-PARROĊĊA TAL-KATIDRAL T'GHAWDEX (AWISSU 1991 - ĠUNJU 1992)

6-8-91

Hruġ ta' l-istatwa ta' l-Assunta min niċċa fost il-kant ta' l-innijiet marjani.

10-8-91

Inżamm Festival Marjan li kellu rispons u organiżżazzjoni mill-aqwa.

15-8-91

L-GHID TA' L-ASSUNTA. Mons. Isqof mexxa l-Konċelebrazzjoni ta' l-okkażżjoni u ghamel omelija fuq l-Assunta. Eluf kbar ta' nies miż-żewġ gzejjer żaru l-Knisja Katidrali.

16-9-91

Tfakkar għeluq il-127 sena mit-twaqqif tad-Djoċesi.

29-9-91

Inżamm JUM IL-KATEKIŻMU bħala thejġija ghas-Sena Kateketika (1991-92)

1-10-91

Mons Arċipriet qaddes fiċ-Ċentru Parrokkjali għat-tfal bħala ftuh tas-Sena Kateketika.

8/12-10-91

Saru ċelebrazzjonijiet speċjali biex ifakkar għeluq il-275 sena mill-Konsagrazzjoni tal-Knisja Katidrali. Saru dawn l-attivitajiet: (a) quddies bl-omelija fil-Katidral għat-tfal ta' l-iskejjel Primarji u għall-istudenti tal-iskejjel Sekondarji tal-Gvern u tal-Knisja; (b) Mons. Isqof N. Cauchi mexxa Konċelebrazzjoni l-aktar solenni fil-11 t'Ottubru, il-jum tal-

Konsagrazzjoni tal-Katidral. Il-mużika kienet taht id-direzzjoni ta' Mro. Dun Martin Portelli; (c) Prayer-Group għall-Monsinjuri f'Manresa Hse. u ikla flimkien f'Palazzo Margerita; (d) Ghotja ta' LM1,000 lis-Seminarju mir-rev.mu Kapitlu Katidrali.

10-11-91

Bdiet il-Mini-Missjoni fil-Parroċċa li fiha jkun hemm priedki għall-Kategoriji kollho tal-Parroċċa.

11-10-91

Żar il-Katidral l-Arċisqof ta' l-Alger u l-Vigarju Ġenerali Lagoner.

21-11-91

Inżamm JUM RADD IL-HAJR lil Alla fil-Parroċċa

24-11-91

Inżamm JUM IL-KARITA' fil-Parroċċa.

1-12-91

Bdew il-priedki ta' l-Avvent. Il-Kwarezimalista ta' din is-sena kien Dun Mario Grech.

14-12-91

Bdiet in-Novena tal-Milied għat-tfal fiċ-Ċentru Parrokkjali kif ukoll għall-kbar fil-Katidral.

25-12-91

Mons. Isqof N. Cauchi mexx l-Konċelebrazzjoni tal-Lejl u ta' bi Nhar tal-Milied.

26-12-91

Harġa speċjali għall-Grupp vokazzjonali tal-Parroċċa. Kienet tikkonsisti f'parti spiritwali u parti rikreattiva.

31-12-91

Mons. Isqof imexxi l-Konċelebrazzjoni ta' Radd il-Hajr. Jum ta' Adorazzjoni Ewkaristika.

1-1-92

Mons. Isqof imexxi l-Konċelebrazzjoni ta' JUM IL-PAĊI.

5-1-92

Mons. Isqof mexxa il-Pontifikal ta' l-Epifanija.

31-1-92

Inżamm JUM IĊ-ĊENTRU PARROKJALI. Saru bosta attivitajiet.

10-1-92

Żar il-Kattidral il-Kummissarju Gholi Ingliz għal-Malta.

2-2-92

Mons. Isqof mexxa l-funzjoni tat-Tberik tax-Xema'.

4-3-92

Mons. Isqof mexxa l-funzjoni tat-Tberik ta' l-Irmied fil-bidu tar-Randan.

7-3-92

Fethet il-Ġimgha tal-Parroċċa. Saru bosta attivitajiet għall-parruċċani kollha. Il-Parruċċani mejtin ma ġewx minsija. Saret quddiesa b'suffraġju ta' ruhhom fiċ-Ċimiterju ta' S. Marija.

15-3-92

Giet trasmessa quddiesa minn fuq TVM għal Malta u Għawdex bħala għeluq il-Ġimgha tal-Parroċċa. Qaddes Mons. Arċipriet u kanta l-Kor 'Maria Assunta' tal-parroċċa tal-Kattidral.

16-3-92

Bdew l-Eżerċizzi għaż-Żgħażaġh fiċ-Ċentru Parrokkjali.

22-3-92

Bdew l-Eżerċizzi għal kulhadd u għall-koppji minn Dun Alfred Micallef.

9-4-92

Inżamm fil-Kattidral Konċelebrazzjoni l-

aktar Solenni li tmexxiet minn Mons. Isqof N. Cauchi biex biha jfakkar għeluq il-25 Sena mill-Konsagrazzjoni Episkopali Tiegħu. Kienu preżenti l-Eċċ.za Tiegħu n-Nunzu Apostoliku għall-Gżejjer Maltin Mons. Pier Luigi Celata u l-Eċċ.za Tiegħu l-Arċisqof ta' Malta Mons. Ġużeppi Mercieca.

10-4-92

Saret il-Festa tal-Madonna tad-Duluri.

12-4-92

Harġet il-Purċissjoni tal-Passjoni mill-Kattidral. Fiha jieħdu sehem madwar 300 persuna.

12/19-4-92

Mons. Isqof mexxa l-funzjonijiet tal-Ġimgha Mqaddsa.

14-4-92

Saret il-'VIA MATRIS' mat-triqat Antonio Mallia u Borg Gheritu. Saret ukoll iċ-ċelebrazzjoni ta' quddiesa.

29-4-92

Tfakkar għeluq is-36 sena mid-dhul ta' l-istatwa ta' l-Assunt fil-Kattidral. Din l-istatwa ġiet regalata mis-Soc. Fil. 'Leone'. Għal din l-okkażzjoni saret quddiesa bl-omelija ta' l-okkażzjoni minn Mons. Arċipriet.

24/31-5-92

Inżamm il-Ġimgha Ewkaristika-Liturgika li fiha ġew amministrati s-Sagramenti tal-Magħmudija, tal-Griżma ta' l-Isqof, tal-Griżma tal-Morda u taż-Żwieġ. Inżamm ukoll l-Ewwel Tqarbina.

7-6-92

Mons. Isqof mexxa l-Konċelebrazzjoni ta' Ghid il-Hamsin.

15-6-92

Żar il-Kattidral l-Eċċ.za Tiegħu Mons. Arċisqof Emanuel Gerada, Nunzu Apostoliku għall-Irlanda. Fl-Istess okkażzjoni żar il-Kattidral Mons. Michael Moloney li jikteb fir-Rivista ta' l-Apostolat tat-talb.

27-6-92

Mons. Isqof mexxa Konċelebrazzjoni lil fiha ġew Ordinati żewġ sacerdoti godda.

BRITANNIA SERVICES LTD.

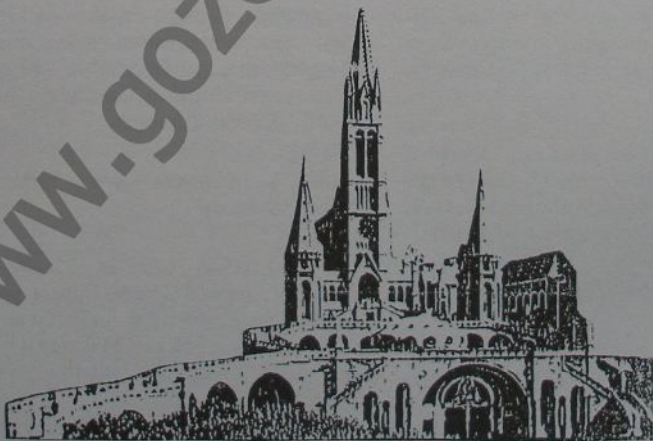
173, MELITA STREET, VALLETTA

Tel: 238039 / 245418

LOURDES

Il-kumpanija taghna hija Aġenzija ta' l-ivvjagġar.

L-Aġenzija taghna għandha programm shih ta' ġita għal Lourdes fuq titjiriet diretti ta' l-Air Malta bi prezzijiet tajbin u lukandi mill-aqwa fuq basi ta' FULL BOARD.

DIRECTORS: E. PACE BONELLO, L.L. BONELLO, N. FARRUGIA, A. TABONE.

IL-LIBRERIJA PARROKJALI TAL-KATIDRAL T'GHAWDEX

Il-Librerija tal-Parroċċa tal-Katidral t'Ghawdex issa ilha ghaxar snin shah toffri s-servizzi tagħha għat-tagħlim, tagħrif, kultura u anke passatemp lill-pubbliku tal-Gżira Ghawdxija. Il-Librerija bdiet bi ftit kotba li l-Arċidjaku Mons. Pawlu Cauchi kien halla biex jingħataw lill-Knisja Katidrali wara mewtu. Minn dawk il-ftit mijiet ta' kotba li halla Dun Pawl, il-Librerija, illum saret tippossiedi 'l fuq minn tletin elf ktieb, fosthom bosta enċiklopediji u kotba rari. Ir-registru ta' l-akkwisti tal-Librerija juri li l-akkwist tal-kotba jsir bir-rata ta' 3000 ktieb fis-sena jew medja ta' 9 kotba kull ġurnata li tgħaddi. Dan biex ma nsemmux in-numru konsiderevoli ta' diski u awdjo-cassettes kif wkoll għajnuniet awdjo-visivi speċjalment bibbliċi li għandna fil-Librerija.

Matul dawn l-ghaxar snin li għaddew, speċjalment f'dawn l-aħhar sentejn, in-numru ta' Ghawdxin li qed jibbenefikaw mis-servizzi tal-Librerija baqa' dejjem jiżdied. Bosta studenti ta' livell sekondarju u terzjarju qed ifittxu u jsibu fil-Librerija tal-Katidral kull xorta ta' materjal meħtieġ biex jirnexxilhom iwettqu l-'assignments' u l-proġetti skolastiċi tagħhom. U dan huwa possibli għaliex issa l-Librerija tippossjedi numru konsiderevoli ta' kotba li fil-Gżira tagħna kien xi ffit diffiċli biex issibhom: arkitettura, arkijoloġija, arti, xjenza naturali kif ukoll xjenzi soċjali, psikoloġija u filosfija, drama u mużika.

Ma għandniex xi nghidu, bhala wahda fost l-akbar libreriji tal-Knisja f'Malta u Ghawdex, il-Librerija tal-Katidral għandha numru kbir ta' kotba reliġjużi: teoloġija morali u dommatika, teoloġija soċjali, spiritwalita' Storja tal-Knisja u fl-aħhar imma mhux l-inqas, numru kbir ta' testi tal-Bibbja, kummentarij u eseġeżi tal-Bibbja.

Is-sezzjoni tat-Tfal (Juvenile) fiha 'l fuq minn tlitt elf ktieb li jappellaw għall-etajiet minn pre-kinder sa 'higher secondary'. Huwa ta' sodisfazzjon għalina li naraw tfal kważi mill-irhula kollha ta' Ghawdex li jiġu regolarment jissellfu kotba mill-Librerija tagħna.

Sezzjoni oħra ta' kotba li kull ma jmur qed issib aktar appell speċjalment fost l-anzjani hija s-sezzjoni tal-'Large-print Books', kotba b'tipi kbar. Jissellfu minn dawn il-kotba mhux biss dawk li jkollhom nuqqas ta' vista imma anke oħrajn għax jghidu li wiehed jista' jaqra kemm irid anke mindud fis-sodda bla ma jghajji għajnejh.

Mill-banda l-oħra, il-Librerija tal-Katidral għandha sezzjoni li għadha mhix żvilluppata biżżejjed; għadha f'it dghajfa. Din hija s-sezzjoni tal-Melitensia. Dan huwa dovut għal fatt li l-kotba Maltin huma għoljin fil-prezz u donazzjonijiet ta' kotba tal-Melitensia huma limitati.

Is-Sur Anton Farrugia jgħalliem ir-Reliġjon għal l-A'Level

LL ADRO

Il-Figurini

li

l-aktar jinxtraw fid-dinja

Issibhom għand:

PRESTIGE, GIFTS OF QUALITY

2, Sir Adrian Dingli Street,

Victoria, Gozo.

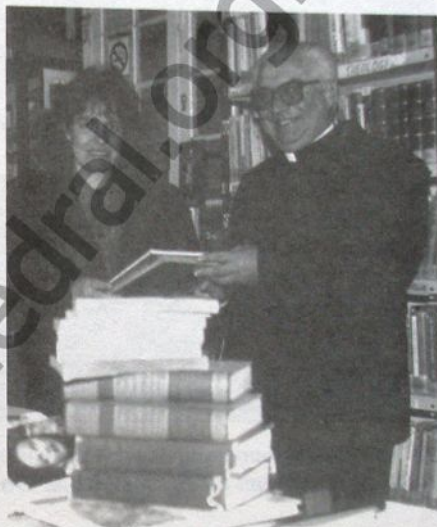
(Fejn it-Tokk)

Niehu l-opportunita' ta' dan artiklu biex insemmi għall-inqas benefattur wiehed, benefattur ewlieni; u dan huwa Father Tony Mercieca ta' Florida, l-Amerka. S'issa bagħtilna mal-24,000 ktieb jiġifieri matmenin fil-mija tal-kotba kollha li għandna. Mal-kotba, Fr. Tony jibgħat ukoll mijiet ta' diski L.P. u awdjo-cassettes. Minn dawn il-Librerija issa tippossiedi 'l fuq minn 1000, il-bieċa l-kbira mużika klassika u operistika. Fr. Tony jibgħat materjal għar-reading-room li jaslilna regolament kull ġimgha.

Il-kumitat tal-Librerija mhux kuntent li jislef il-kotba u jipprovdi servizz ta' informazzjoni lill-membri. Il-kumitat jorganizza, bil-ghajnuna ta' xi żgħażaġh, korsijiet ta' Religjon f'livell Ordinarju u f'livell Avanzat li għalihom jattendu numru sabih ta' studenti. Il-kumitat iħoss li għandu jirringrazzja lill-Arċipriet tal-Parroċċa, Mons. Carmelo Scicluna li hu president onorarju tal-Kumitat ta' l-ghajnuna kbira li joffri biex il-librerija, li bdiet bl-inizzjattiva tiegħu, tkompli dejjem tavanza. Barra donazzjonijiet ta' flus li perjodikament joffri lil librerija, huwa spiss ikun strumentali biex il-librerija takkwista donazzjonijiet ta' kotba minn għand ambaxxati u parruċċani.

Kelma ta' ħajr tmur ukoll għall-ministeru għal Ghawdex li għal żewġt' isjuf shah bagħtilna numru ta' student-workers biex jahdmu fil-Librerija. Matul is-sajf li għadda irnixxielna ndaħhlu fil-'computer' mas-16,000 ktieb. Dan kien elf ktieb iżjed milli ippjanajna bil-minuta u nofs għal kull ktieb. Nisperaw li is-sajf inlestu l-komputerażżizzjoni. Meta nlestu dan li jgħidulu 'Book recording' nagħtu bidu għal 'Book movements' li hija l-komputerażżizzjoni kompleta tas-servizz biblijotekarji. Nisperaw li sal-Milied ta' din is-sena nkunu lhaqna dan il-ghan.

Nispiċċa b'daqxejn ta' appell. Kif għidt qabel, is-sezzjoni tal-Melitensia għadha daqxejn fqira. Min ikollu kotba jew rivisti bil-Malti moderni jew antiki, anke jekk ikunu fi stat xi ftit imkabar, u jixtieq joffrihomlna, ikun qed jagħmel servizz siewi lil-Librerija tagħna.

Mrs. Nadette Refalo toffri lill-Arċipriet xi kotba għal din il-Biblijoteka

L-istess ngħidu għall-kotba tat-Tfal. Ikollok kemm ikollok kotba 'juvenile' qatt m'hu biżżejjed. Aktar ma jkun hemm għażla u varjeta' aktar ikollhom fejn jixxalaw t-tfal. Min ikun irid jagħmel offerta ta' kotba jkellem lill-Arċipriet Mons. Scicluna jew lil Librar, is-sur Anton Farrugia.

Il-Librerija tkun miftuha kull jum tal-Ġimgha mis-6.00p.m. sat-8.00p.m. u l-Hadd mil-10.00a.m. sa nofs in-nhar.

Anton Farrugia

HAJJA PASTORALI FIL-PARROĊĊA BIR-RITRATTI

Ta' kull sena tinzamm purċissjoni bil-Bambin tal-Milied miċ-Ċentru Parrokkjali għall-Katidral f'għeluq in-Novena tal-Bambin Ġesù. Din hi l-purċissjoni tal-Milied tas-sena 1991.

Ta' kull sena jiġi mtella' bix-xorti Bambin tal-Milied fost it-tfal li jattendu għan-Novena tal-Milied. Mons. Arcipriet joffri dan il-Bambin lit-tifel li tela' fil-Bambin fis-sena 1991.

F'Jannar ta' kull sena jinżamm Quiz Bibliku. Dawn huma t-tfal li din is-sena hadu sehem f'dan il-Quiz. Mexxa l-Quiz is-Sur Anton Farrugia.

Mons. Arcipriet C. Scicluna joffri ktieb lil wiehed mit-tfal li hadu sehem fil-Quiz Bibliku.

TRAVEL

L-AĠENZIJA TAL-IVVJAĠĠAR B'SERVIZZ MILL-AHJAR

BILJETTI TAL-AJRU, VAPUR JEW TREN;
AKKOMODAZZJONI GHAL INDIVIDWI JEW GRUPPI
ARRANGAMENTI SPECJALI GHALL-HONEYMOON;
EXCURSIONS U TRANSFERS B'TAXI JEW COACH;
ĠITI FI GRUPPI; SERVIZZ TA' VISA;
ASSIKURAZZJONI GHAL WAQT L-IVVJAĠĠAR;
OFFERTI SPECJALI GHALL-ISTUDENTI U ŻGHAŻAGH.

**Meta tkun ser issiefer
ghaddi sal-uffiċċju taghna**

45, Pjazza San Frangisk, Victoria, Ghawdex.

Tel: 553977 / 558415

Mons. Arcipriet C. Scicluna qed ibierek il-qabar fejn hemm midfun Mons. T. Gatt, wiehed mill-benefatturi tal-Katidral fl-okkazzjoni ta' eghluq il-25 sena mill-mewt tieghu (1966-1991). Din iċ-Ċeremonja saret f'Novembru 1991.

Ta' kull sena tinżamm il-Mejda ta' l-Appostli fiċ-Ċentru Parrokkjali kull nhar Ħamis ix-Xirka. Mons. Arcipriet ibierek din iċ-Ċena.

L-investiment barrani TIEGHEK fil-qabda.

Il-Bank of Valletta b'numru kbir ta' ferghat imxerrda madwar Malta u Għawdex JOFFRILEK il-possibiltà li jkollu kontijiet ta' flus barranin hawn Malta.

Il-Bank of Valletta jzomm kontijiet fil-parti l-kbira tal-muniti barranin bħal: L-Isterlina, il-Mark Germaniż, id-Dollaru Amerikan, id-Dollaru Awstraljan. Dawn il-kontijiet barra mir-rati

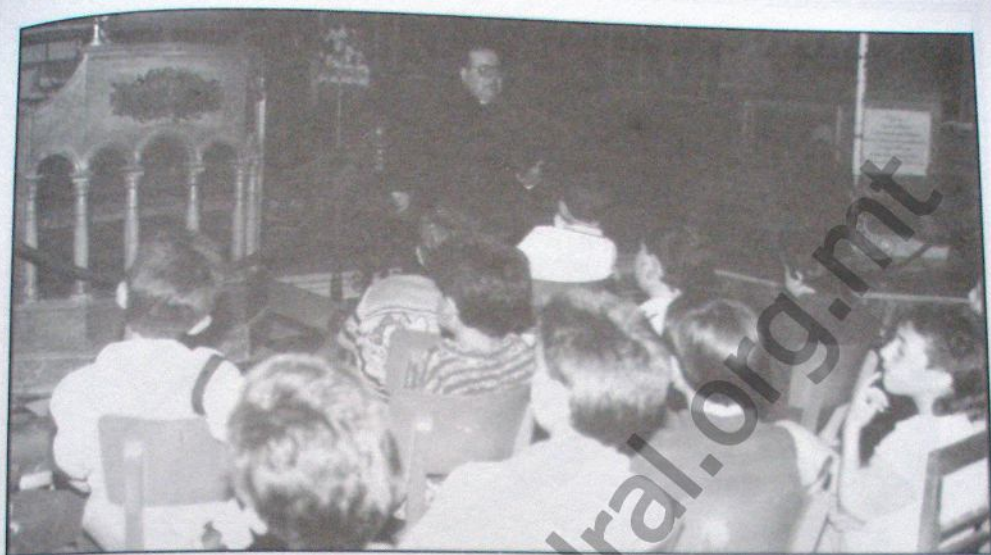
favorevoli ta' imghax li jithallas kull tliet xhur jagħtuk l-oportunità li tiddepożita, tiġbed jew taqleb il-muniti minghajr l-korrispondenza ma' banek. B'hekk INTI stess tista' thaddem l-investiment barrani tiegħek.

Għal aktar tagħrif mur l-xi fergha tal-Bank of Valletta f'Malta u Għawdex.

Bank of Valletta

L-Aqwa Bank f'Malta

Ta' kull sena Mons. Isqof jindirizza t-tfal li jkunni sa jirċievu s-Sagrament tal-Grizma ta' l-Isqof. L-Isqof N. Cauchi qed jindirizza dawn it-tfal ta' din is-sena 1992.

It-tfal li din is-sena 1992 rċievu is-Sagrament tal-Grizma ta' l-Isqof flimkien ma' l-Isqof u l-Arċipriet.

BRONZSONS AUTO PARTS LTD.

28/12, Brared Street, B'Kara, Malta

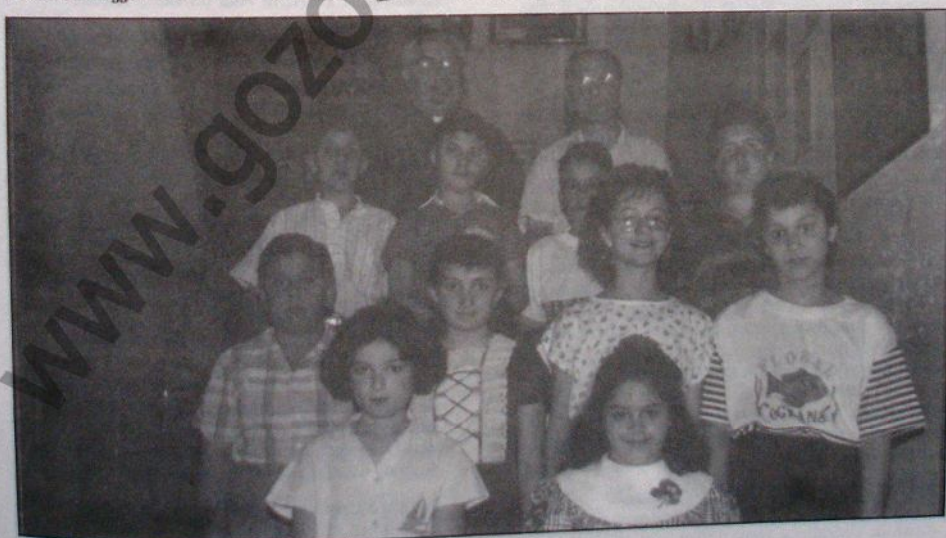
Tel: 442119 - 446646 - 442212

Fax: 441921

It-tfal li din is-sena 1992 rċievew l-Ewwel Tqarbina flimkien ma' l-Isqof u Mons. Arcipriet.

Din is-sena sar quiz dwar il-hajja ta' l-Isqof Mons. N. Cauchi fl-okkażżjoni ta' eghluq il-25 sena mill-ordinazzjoni Episkopali tiegħu. Dan il-quiz mexxieh is-Sur Anton Farrugia u nżamm f'bosta skejjel tal-Gvern u tal-Knisja. Dawn huma t-tfal li hadu sehem f'dan il-quiz.

PROGRAMM TA' ĊELEBRAZZJONIJIET LI JINŻAMMU FIL-KATIDRAL T'GHADEX FL-OKKAZJONI TAL-FESTA TA' SANTA MARIJA

29 ta' Lulju: L-ahhar Erbgha qabel il-Kwindiċina: Jum ir-Rikonċiljazzjoni.

Fid-9.00 a.m. Fiċ-Centru Parrokkjali Servizz Penitenzjali għall-qrara ahjar mis-soltu. Ikun hemm konfessuri barranin.
Fis-7.00 p.m. Patri Klement Azzopardi OCD f'quddiesha jagħmel omelija bis-sugġett: Il-Vergni Mberka l-Ewwel Appostlu tal-Knisja.

30 ta' Lulju, il-Hamis: Jum il-Preshiterju u l-Kunsill Parrokkjali.

Mid-9.15 a.m. sal-10.00a.m. Adorazzjoni Ewkaristika għas-Saċerdoti tal-Parroċċa u għall-membri tal-Kunsill Parrokkjali fil-Konservatorju ta' l-Isqof.
Fl-10.00 a.m. Konferenza minn Mons. Isqof dwar l-ispiritwalita' Marjana.
Fil-10.45 a.m. Break u wara diskussjoni dwar akatar animazzjoni fil-hajja tal-Parroċċa.
Fil-12.15 p.m. Ikla flimkien.
Fis-7.00 p.m. Patri Klement Azzopardi OCD f'quddiesha jagħmel omelija bis-sugġett: Il-Vergni Marija, Xbieha tal-Knisja
Il-quddiesha tkun b' suffraġju ta' l-erwieh tal-parruċċani li mietu matul is-sena. Jiġu mistiedna għal din 'il-quddiesha nieshom u qrabathom.

31 ta' Lulju, Il-Gimgha: Jum il-Grupp Vokazzjonali.

Fid-9.15 a.m. Quddiesha fil-Katidral għal dan il-grupp minn Mons Arcipriet C. Scicluna. Wara ħarġa rikreattiva fil-bajja ta' M'Forn u ikla flimkien. Jiehu hsieb is-Seminarista Anton Grech. Fis-7.00p.m. Patri Klement Azzopardi OCD f'quddiesha jagħmel omelija bis-sugġett: Il-Vergni Marija, Xbieha tal-Knisja fi tilqa bil-ferh il-Kelma ta' Alla. Il-qari fil-quddiesha jsir mill-Abbatini.

Is-Sibt, 1 t'Awissu: Jum l-Għarajjes.

Fis-7.00 p.m. Il-Kappallan Emeritu Dun Gwann Cini jassisti għaz-zwieġ ta' Gorg Scicluna u Sonya Zammit. Mons Arcipriet Scicluna jagħmel omelija bis-sugġett: 'Il-valur tad-devozzjoni Marjana fil-hajja tal-familja nisranija.

Il-Hadd, 2 t'Awissu: Jum l-Emigranti.

Fl-10.00 a.m. Hrugi solenni ta' l-istatwa ta' S. Marija min-nieċa fost il-kant ta' l-innijiet Marjani. Tiehu sehem il-Banda 'Leone'. Tinzamm il-gabra tas-soltu.
Fil-11.15 a.m. Zwieġ ta' Joseph Bajada ma Irene Scerri.
Fil-5.00 p.m. Mons. Isqof f'Konċelebrazzjoni jammministra s-Sagrament tal-Grizma ta' l-Isqof u l-Ewwel Tqarbina lit-tfal ta' xi emigranti li jkunu fostna għall-festa. Wara fis-Sagrística, l-emigranti preżenti jkunu mistiedna għal xi refreshments. Tiġi mogħtija tifkira ta' l-okkazzjoni.

It-Tnejn, 3 t'Awissu: Jum iż-Żgħażaġh.

Fis-7.00 p.m. Mons. Carmelo Mercieca, Arcipriet tax-Xewkija f'quddiesha jwassal messaggġ speċjali għaz-zgħażaġh. Jiehu sehem 'THE TRAMPS'. Wara fil-

Piazza tal-Knisja Serata divertenti fejn jiġi offrut ikel, drinks, loghob, spot prizes, ecc. Jiehu sehem il-grupp 'SPECTRUM'

It-Tlieta, 4 t'Awissu: Jum il-premjazzjoni.

Fis-7.00 p.m. Mons. Arcipriet C. Scicluna f'quddiesha Konċelebrata jagħmel omelija bis-sugġett: Ir-Regalita' tal-Vergni Marija. Jikkonċelebraw ma' l-Arcipriet is-saċerdoti tal-Parroċċa. Wara l-Konċelebrazzjoni, Mons. Arcipriet joffri premju lill-ahjar zewġ studenti f'kull Centru tad-Duttrina fir-Rabat, lill-organisti fil-quddiesha tal-Hadd u lil dawk it-tfal li hadu sehem fil-Kwiżz dwar l-Isqof. Wara Mons. Arcipriet joffri 'finger-supper' fis-Sagrística lill-membri tal-Kor u lis-Surmast tagħhom.

L-Erbgha, 5 t'Awissu: Jum is-Soc. Fil. 'Leone'.

Fis-7.00 p.m. Dun Joe Vella Gauci, Direttur Spiritwali tas-Socjeta', f'quddiesha jwassal messaggġ ta' l-okkazzjoni. Tiehu sehem fil-quddiesha l-Banda Fil. 'Leone' b'innijiet adattati. Il-banda tkun taht id-direzzjoni ta' Mro. Colin Attard.
Wara l-quddiesha Mons. Arcipriet joffri 'finger-supper' lill-bandisti u lill-kumitat tas-Socjeta' 'Leone' fis-Sagrística.

Il-Hamis, 6 t'Awissu: Jum it-Tfal.

Fis-6.30 p.m. It-tfal tal-Parroċċa jitolqu miċ-Centru bi statwa żgħira tal-Madonna għall-Katidral fejn jingħad ir-Ruzarju mill-istess tfal. Jiehdhu hsieb l-organizzazzjoni ta' din l-attivita' n-Nisa tal-Mużew.
Fis-7.00 p.m. Patri Noel Muscat OFM f'quddiesha jagħmel omelija bis-sugġett: Il-Vergni Marija, Xbieha tal-Knisja li Toffri lil Alla lill-istess uliedha.
It-tfal preżenti jiġu mogħtija gelat.

Il-Gimgha, 7 t'Awissu: Jum l-Għaqdiet u l-Morda.

Fid-9.00 a.m. Mons. Nikol Vella jqaddes għand is-Sorijiet Karmelitani fejn iqarben il-morda rikoverati f'din il-Klinika.
fl-10.00 a.m. Mons. Gorg Tabone jqaddes għand is-Sorijiet Dumnikani u qjarben il-morda rikoverati f'din id-Dar.
fl-10.15 a.m. Mons. Arcipriet C. Scicluna jqaddes fl-istat Generali u qjarben il-morda.
fl-4.30 p.m. Mons. Teol. Jos. Farrugia jqaddes fi Trionfi Hse. u qjarben il-Morda.
Tingħata tifkira lill-morda kollha.
Fis-6.45 p.m. Ruzarju minn diversi membri ta' l-Għaqdiet.
Fis-7.00 p.m. Patri Noel Muscat OFM f'quddiesha jagħmel omelija bis-sugġett: Il-Vergni Marija, Xbieha tal-Knisja Omm. Il-Qari fil-quddiesha jsir minn membri ta' l-Għaqdiet. Il-kant ikun immexxi mill-Grupp ta' l-Azzjoni Kattolika.

Is-Sibt, 8 t'Awissu: Jum il-Miżżewġin u l-Generożita.

Fis-5.45 p.m. Il-Wisq Rev. du Patri Provinċjal Adeodato Schembri OSA f'quddiesha jassisti għaz-zwieġ ta' Ronald Schembri ma' Rose Camilleri u jagħmel

omelija bis-sugġetti: 'Il-Madonna fil-hajja tal-Familja Nisranja'.

Fis-7.00 p.m. Quddiesa tal-Ġenerożità. Iqaddes Dun Marcell Portelli MSSP, Missjunarju fil-Peru'. Fil-quddiesha tinzamm gabra għall-missjoni tiegħu. Wara l-quddiesha jingħataw lil Dun Manwel Curmi, l-inkarigat Djoċesani mis-Servizzi Soċjali, hafna oġġetti ta' l-ikel għat-tfal ta' l-Istituti tad-Djoċesi.

Il-Hadd, 9 t'Awissu: Jum It-Trabi.

Fid-9.00 a.m. Tigi trasmissjoni mill-Katidral minn fuq ir-Radio Malta l-quddiesha ċelebrata minn Mons. Arcipriet C. Scicluna.

Fil-5.00 p.m. Mons. Isqof N. Cauchi f'quddiesha jbierek it-trabi li twieldu minn Awissu 1991 'il hawn. Jitellgħu 3 domni tad-deheb bix-xbieha tal-Madonna fost it-trabi li jkun gabu l-ġenituri tagħhom għal dan it-berik.

It-Tnejn, 10 t'Awissu: Jum Marjan.

Fil-5.30 p.m. L-anzjani li ma jifilhx jitolgħu l-Katidral bil-mixi jingħabru fi Pjazza S. Sabina minn fejn jiġu mtellgħin bil-Mini-Bus il-Katidral.

Fis-6.00 p.m. Quddiesha għalihom u wara jitellgħu żewġ 'hampers' fost l-anzjani preżenti.

Fis-7.00 p.m. FESTIVAL MARJAN organiżżat mill-Kumitat taz-Zgħazagh fil-Parroċċa u miż-zgħazagh tal-Aurora Youth Movement. L-għanjiet li sa jtkantaw ikollhom bħala hsieb prinċipali: Il-Konvoy ta' Santa Marija 1942 fl-okkazzjoni ta' eghluq il-50 sena minn din il-grajja.

It-Tlieta, 11 t'Awissu: Jum ir-Reliġjużi.

Fis-7.00 a.m. Quddiesha Konventwali mir-Rev.mi Kapitulari

Fis-6.30 p.m. Ghasar Kantat bil-Malti. Imexxi Mons. Joe Azzopardi. Kurunella ta' l-Assunta u Funzjoni Ewkaristika għall-Barka Sagramentali minn Mons. G. Tabone.

Fis-7.00 p.m. Mons. Teol. Jos. Farrugia jmxexxi Ċelebrazzjoni Ewkaristika Solenni. Wara l-Vangelu Dun Alfred Xuereb, Kappillan Emeritu, jagħmel l-omelija ta' l-okkazzjoni. Il-qari fil-quddiesha jsir mir-reliġjużi.

L-Erbgha, 12 t'Awissu: Jum il-Kunsill Parrokkjali.

Fis-6.30 p.m. Ghasar Kantat bil-Malti bis-sehem tar-Rev.mi Kapitulari. Imexxi Mons. Lawrenz Xerri. Immedjatement wara Kurunella u Funzjoni Ewkaristika għall-Barka Sagramentali. Jiffunzjona Mons. R. Borg. Fis-7.00 p.m. Mons. Gorg Tabone jmxexxi Ċelebrazzjoni Ewkaristika. Wara l-vangelu diskors taċ-ċirkustanza minn Dun Alfred Xuereb. Il-qari fil-quddiesha jsir minn membri tal-Kunsill Parrokkjali.

Il-Hamis, 13 t'Awissu: Jum il-Benefatturi Hajjin u Mejtin.

Fis-6.30 p.m. Ghasar Kantat bil-Malti tal-Madonna. Imexxi Mons. Francesco Azzopardi. Wara Kurunella tal-Madonna u Funzjoni Ewkaristika għall-Barka Sagramentali minn Mons. Joseph Gauci.

Fis-7.00 p.m. Mons. Penit. Girgor Vella jmxexxi Ċelebrazzjoni Ewkaristika bl-omelija taċ-ċirkustanza minn Dun Alfred Xuereb. Il-quddiesha f'din il-gurnata jkun għall-bżonnijiet tal-benefatturi hajjin u ghas-

suffragju ta' l-erwieh tal-benefatturi mejtin.

Il-Ġimgħa, 14 t'Awissu: Jum il-Komunita' Parrokkjali: Lejliet il-Festa.

Fid-8.00 a.m. Konċelebrazzjoni ir-rev.mu kapitlu. Fi tmien il-quddiesha jtkanta it-Te Deum ta' għeluq il-Kwindicina.

Fid-9.00 a.m. Marċ mill-Banda 'Leone'.

Fin-12.30 p.m. Xandir ta' marċi mill-Banda 'Leone' fuq ir-radio.

Fil-5.30 p.m. Marċ mill-Banda Cittàdina 'Leone' miċ-Ċentru Parrokkjali sal-Katidral.

Fis-6.00 p.m. Translazzjoni Pontifikali tar-Relikwija tal-Madonna minn Mons. Isqof. Wara Ghasar Pontifikali u Funzjoni Ewkaristika għall-Barka.

Fis-7.30 p.m. Quddiesha li tghodd għall-preċett festi minn Mons. Arcipriet C. Scicluna.

Fis-7.30 p.m. f'Misrah Indipendenza Programm Muzikali mill-Banda Filarmonika 'St. Helena' taht id-direzzjoni tas-Surmast Clement Sciberras.

Fid-9.00 p.m. Marċi trionfali matul Triq ir-Repubblika mill-Banda Cittàdina 'Leone' u l-Banda 'St. Helena'.

Fil-11.30 p.m. il-Banda Cittàdina 'Leone' ddoqq l-Innu 'A Maria Assunta' taht id-direzzjoni tas-Surmast Colin Attard. Wara logħob tan-nar mahdum minn Benny Farrugia f'Misrah Savina.

Is-Sibt, 15 t'Awissu: L-GHID TA' L-ASSUNTA.

Il-Quddies ikun fl-4.30, 5.00, 5.30, 6.00, 6.30, 7.00, 8.00, 10.30, 11.00 a.m., 12.00 u 1.00 p.m.

Fid-8.30 a.m. Kant tat-Terza u Konċelebrazzjoni Pontifikali mmexxija minn Mons. Isqof Nikol G. Cauchi bis-sehem tal-Kapitlu Katidrali. Fi tmien il-Pontifikat jtkanta t-Te Deum fl-okkazzjoni tas-17-il Anniversarju ta' l-Inkurunazzjoni tal-Kwadru Titulari ta' l-Assunta. Wara l-Eċċ. za Tiegħu Mons. Isqof jagħti l-Barka Papali bir-rebħ ta' l-indulġenza Plenarja.

Fl-10.00 a.m. Marċi Brijuzi fil-qalba tal-Belt Victoria mill-Banda 'La Victoria' tal-Mellieħa u 'Sliema'.

Fid-3.00 p.m. Tigrjiet Tradizzjonali tal-bhejjem. Premijiet: tazzi sbieħ li jitqassmu mill-Onor. Anton Tabone, Ministru għal Għawdex.

Fil-5.00 p.m. Quddiesha bl-omelija minn Mons. Salvu Borg, Arcipriet tal-Bażilika San Gorg.

Fil-5.45 p.m. Ghasar Solenni mir-Rev.mu Kapitlu u wara Funzjoni Ewkaristika għall-Barka Sagramentali. Imexxi Mons. Arcidjaku Giovanni B. Gauci.

Fil-5.30 p.m. Sfilata ta' marċi mill-Band 'Leone' u 'San Guzepp' tal-Hamrun.

Fis-6.30 p.m. Hruġ tal-Purċissjoni li fiha jiehu sehem ir-Rev.mu Kapitlu flimkien mal-Eċċ. za Tiegħu Mons. Isqof N. Cauchi. Il-Banda 'Leone' ddoqq l-Innu 'A Maria Assunta' bis-sehem tal-kor. Tenur u Baritonu. Wara takkumpanja l-Purċissjoni Pontifikali mmexxija mill-Eċċ. za Tiegħu l-Isqof t'Għawdex u l-Kapitlu Katidrali.

Fis-7.00 p.m. Programm f'Misrah l-Indipendenza mill-Banda 'San Guzepp' tal-Hamrun taht id-direzzjoni ta' Mro. Lawrenz Borg.

Fl-10.00 p.m. Marċ b'mixgħela Venezjana mill-Banda Cittàdina 'Leone' u b'hekk jingħalqu dawn il-festi tradizzjonali u bil-wisq popolari fost il-poplu Malti u Għawdexi.

7up

®

Ikkontribew ghal din ir-Rivista

Electra Hotel
Marsalforn, Gozo.

Meylak Jewellery
Republic Street, Victoria.

Gozo United Rent-A-Car
Republic Street, Victoria.

Home Mart
Republic Street, Victoria.

Abela Pharmacy
De Soldanis Street, Victoria.

Palm Pharmacy
Palm Street, Victoria.

Lantern Hotel
Marsalforn, Gozo.

Lorry Fenech
Sannat Road, Victoria.

The Smuggler's Cave
Marsalforn, Gozo.

Arzella Bar
Marsalforn, Gozo.

May's Boutique
Republic Street, Victoria.

V. Sultana Vulcanizer
Republic Street, Victoria.

Castle Pharmacy
Main Square, Victoria.

Kenur Bar & Restaurant
Xlendi Street, Victoria.

Trifons Bar & Restaurant
Marsalforn, Gozo.

Doris Jewellery
St. Andrew Street, Victoria.

**With the Compliments
of**

PASTA ATZORI

Flores Street - Kercem

Tel: 555411

WERREJ

Messaġġ tal-Isqof	3
Messaġġ ta' l-Arċipriet	5
Il-Convoy ta' Santa Marija	7
Il-Qabar ta' l-Assunta Ghajn ta' Taghlim	15
Għoġol tad-deheb, ix-xitan u dagħa f'denunzji ta' l-Inkiżizzjoni quddiem Kanonċi tal-Matriċi	19
Il-Purċissjoni tal-passjoni f'egħluq il-25 sena mill-hruġ tagħha	23
Kronaka tal-parroċċa	33
Grajjiet importanti	40
Il-Librerija Parrokkjali tal-Katidral t'Għawdex	43
Hajja pastorali fil-parroċċa bir-ritratti	46
Programm 1992	54

B.C.D. GRAPHICS LTD.

Ninu Cremona Street • Victoria • Gozo • Tel: 551050

Għal kull xogħol ta' stampar (minn santi sa kotba)
magħmula b'l-aktar mod professjonali, attrajenti u b'l-aktar teknoloġija
moderna f'dawn il-gżejjer.

L-isforzi tagħna huma kollha kkonċentrati biex nagħtu prodott ta' l-aktar
kwalità għolja possibbli u bi prezzijiet l-aktar kompetittivi.

Is-Sodisfazzjon tal-Klijent hu s-Sodisfazzjon Tagħna

Il-Maesta Tagħha r-Reġina Elizabetta II, tiffirma l- 'Visitors Book' fil-preżenza ta' l-Eċċ.za Tiegħu l-President ta' Malta, tal-Eċċ.za Mons. Isqof, Mons. Arċidjaknu u Mons. Arċipriet.

*At Sea
30th May, 1992*

When we returned to the Royal Yacht today The Queen and The Duke of Edinburgh asked me to write to thank you and the Cathedral Chapter for arranging such a memorable visit to the Cathedral during Her Majesty's visit to Gozo

It was to Her Majesty and His Royal Highness a return to a Cathedral they knew well but which never fails to astound with its magnificence and its treasures. Both The Queen and The Duke of Edinburgh very much enjoyed the opportunity to include this visit in what has been a very memorable few days in Malta. The warmth of the welcome at every stage will be an abiding memory for all of us who were lucky enough to be present.

In addition, Her Majesty has asked me to express her gratitude to you and the Cathedral Chapter for the magnificent framed picture of the dome of the Cathedral. This will be a lasting reminder of a very special occasion.

(ROBIN JANVRIN)
The Archdeacon of Gozo Cathedral.

Go for Gold...

Cisk Gold is a premium quality lager which our Head Brewer has developed from the finest hops and malts to give that delicate taste and additional strength only associated with beers of the highest standards.

**CISK
GOLD**

Uncompromised Quality